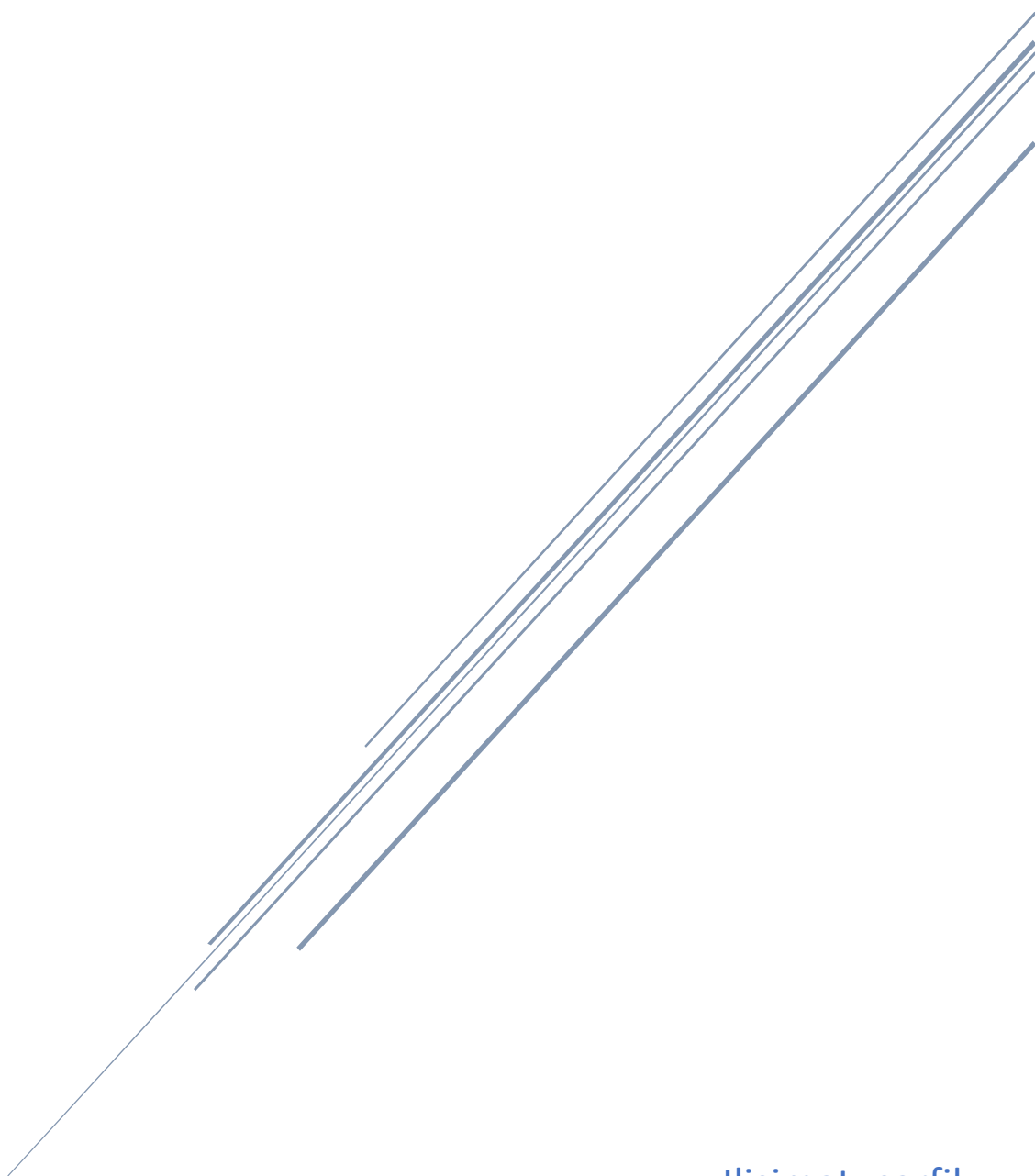

INUSSUK

Evaluering af implementering af indsatser rettet mod
seksualdømte i Kriminalforsorgen i Anstalten i Nuuk

Grønlandsk version

Ilisimatusarfik

Lektor Annemette Nyborg Lauritsen og professor Anette Storgaard

Imarisai

Aallaqqaasiut	2
1. Inussuk	4
1.1 Illerngit	5
1.2 Alloriarneq	7
1.3 Inussuup aallarnerneqarnera	9
2. Nalilersuinermi ukkatarineqartut (fokuspunkter) aamma periaatsit atorineqartut	10
2.1 Nalilersuinermi ukkatar	10
2.1.1 Nuummi Inissiisarfimmi Kajumisisitsinissamut aamma katsorsaanissamut inissanik pilersitsineq	11
2.1.2 Programmi parnaarussanut ingerlanniagaq	11
2.2 Nalunaarsuutitut tunngaviit aamma suleriaatsit atorineqartut	12
2.3 Allagartap uppersaatiq misissorneqarnera Dokumentgennemgang	14
2.4 Paasissutissanik katersuineq pitsaasoq Kvalitativ dataindsamling	15
2.4.1 Gruppip alaatsinaaneqartup apeqqarissaarfigineqarnera ilitsersuisut peqatigalugit	15
2.4.2 Apeqqarissaarnerit allanneqareerlutillu naammassineqareersut sulisunut allanut ingerlanneqartut Semistrukturede interview med andre fagpersoner	16
2.4.3 Peqataasut ataasiakkaarlugit apeqqarissaarfigineqarneri	17
2.4.4 Nakkutiginninnerit	17
2.4.5 Kinaasutisimik isertuineq aamma tatigeqatigiinneq	18
2.5 Nalunaarusiap sannaa	19
3. Inussuup pilersinneqarnera	19
3.1. Nuummi kajungilersitsiniarnermut katsorsartinnissamullu inissat pilersinneqarneri	20
3.1.1 Inunnik isumalluutit pilersinneqarneq	20
3.1.2 Parnaarussaanneri avataangiisit aamma ulluinaat ilusilersorluakkat	21
3.1.3 Parnaarussat Inussummut ilalersartut amerliartorneri Tilgang af dømt til Inussuk	23
3.2. Parnaarussanut eqqartuunneqarsimasunut suliniutit	24
3.2.1 Illerngit aamma Alloriarneq	24
3.2.2 Ilitsersuisup inuttaaffia Instruktørrollen	27
4. Misilittakkat	28
4.1 Ilitsersuisut	29
4.1.1 Tunuliaquttat aamma misilittakkat	29
4.1.2 Ilaasussanik katersuineq taakkulu progammip tungaannut kajumilersitsinng	29
4.1.3 Programminut sungiusaaneq aamma ilisarititsisineq	31
4.1.4 Peqataasut Inussuup siunertaanik allaaserinninnerat	33

4.1.5 Ilitsersuisutut suliaq, ataatsimiinnerit ingerlasarneri aamma eqqartuunneqarsimasunut atassuteqarnerit	34
4.2 Programmimut aaqqissuisoq aamma ilitsersuisumut sungiusaasoq	39
4.2.1 Ilitsersuisut gruppiata sannaa	40
4.2.2 Inussuup sullinniagai.....	41
4.3 Inussummut peqataasut	43
4.3.1 Inussummut isiginneq	43
5. Naammassineq immikkoortortallu isumaliutigisassat	45
Ilangussaq	47
Ilangussaq 1. Gruppimi alaatsinaaneqartumi apeqqarissaarnermi sammisat.....	47
Ilangussaq 2. Tunliaqutinut paasissutissat, gruppimut alaatsinaaneqartumut peqataasut	48
Ilangussaq 3. Apeqqarissaarnermut malitassaq, ataasiakkaarlugit apeqqarissaarfigineqarneri..	49
Ilangussaq 4. Apeqqarissaarnermut malitassaq – parnaarussanut.....	50
Najoqqutarineqartut innersuunneqarsinnaasut.....	51

Aallaqqaasiut

Inussuup aallartinnissaanut tunuliaqut siunertarlu

Kisitsisit alianartut tunuliaqutigalugit, tassa taakku takutikkamikku meeqqat pingajorarterutaat Nunatsinni alliantornerminni sumiginnagaasartut aamma meeqqat 1995-imi kingornaluunniit inunngorsimasut tallimararterutaasa missingi kinguaassiutitigut innarlerneqartartut, Naalakkersuisut qallunaallu inatsisartui ukioq 2019-imi pituttorsimanngitsumik suleqatigiissitaliorput, taanna meeqqat inuusuttuaqqallu Nunatsinni navianartumiittut qanoq ikiorneqartarnissaannik iluarsiiissutissanik siunnersuussiussaaq. Suleqatigiissitap sulinera 16-inik erseqqissunik innersuussuteqarpoq tassa meeqqat inuusuttuaqqallu navianartumiittut qanoq ikiorserneqartarnissaannut tunngasunik. Innersuussutini taakkunanit 16-iusunit siunnersuutit tallimat inunntut pissutsimikkut kinguaassiutitigut innarliisartunut unnersuussutaapput. Pilersinniarneqartunit tallimaasunit pingasut Pinerluttunik Isumaginnittoqarfiup pisussaatitaaffiannut tunngasuupput:

Unnersuut 13: Nunatsinni kinguaassiutitigut pinerlussimasunut programmi suliniut.

Unnersuut 14: Nuummi Isertitsivimmi katsorsartinnissamut inassanik pilersitsineq.

Unnersuut 15: Nunatsinni Pinerlussimasunik Isumaginnittoqarfimmi (“Katsorsaasut Ataqtigiissuni”, ”Behandlingsnetværket”-mi ilaatitsilerneq.

Taasuma avataatigut unnersuussut pilersinniarneqartoq Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold-ip ataanni pineqarpoq, Pinerluttunik Isumaginnittoqarfiup taanna qanimut suleqatiginarpaa. Tassani pineqarput:

Unnersuut 16: Katsorsaannermut sullissivimmik pilersitsineq inunnut inersimasunut meeqqanik inuusuttuaqqanillu 18-it inorlugit ukiulinnut kanngutsaattuliortartunut naatsorsuusaq

(Suleqatigiit paasissutissiaat 2020-mi /Arbejdsgrupperapport 2020).

Naliliinermi tassani unnersuut 13 aamma 14 ukkatarineqarput, kisianni unnersuut 16 tassani ilaatinneqanngilaq. Unnersuut 13-imut tunngatillugu siunertaq pingaarneq tassaavoq *Nunatsinni inuit kinguaaasiutitigut pinerlussimasut pinerloqqinnginnissaannik pinaveersaartitsiniarneq, pineqartunut eqimattanut periaatsit naluneqanngitsut ikiorsiullugit pitsaanerpaamik tapersorneqarnissaat anguniarlugu.*

Unnersuut 14-ip anguniagaa pillugu: *kinguaaasiutitigut pinerlussimasut pillaammik atuinermi avatangiisini ukkataqarlutik pillaatissaq atortassagaat, tassanilu ataqtigiissillugu aaqgissuussinermi eqqartuunneqarsimasut nassuiarneqartarnissaat aamma ilusilersorluakkamik ulluinnarni inuuneqassasut tassa pinerlunnissamut pinaveersaarinermi iliuuseqartoqarlunilu katsorsaasoqartarneratigut.*

Unnersuutit taakku marluk programmip Inussuup marloqiusamik fase-tallip suliarineqarneranut pissutaapput, pinerluttunullu isumaginnittoqarfiup angingaassartuutissaanni ukiuni 2022-2025-mut ilanngunneqarsimallutik 2022-2025 (taassuma kingorna: Ukiunut arlalinnut isumaqtigiissut)¹. Nunatsinni Inussuk 2022-mi Pinerluttunik Isumaginnittoqarfup aallarnerpaa..

---

¹ Pinerluttunik Isumaginnittoqarfiup aamma /imaluunniit politikikkut partiit assigiinngitsut naalakkersuisullu akornganni isumaqtigiissusiortoqartarpoq. Tamanna ukiut sisamakkaarlugit pigajuppoq. Isumaqatigiissummi anguniakkat annertuut, piffissap isumaqtigiissutigineqartup iluani taakkulu aningaassartassaat, aalajangerneqartarput. <https://kriminalforsorgen.dk/om-os/Kriminalforsorgens-opgaver/flerarsaftaler/>

Aningaassartuutsissanut inatsit suliarineqarmat 2021.mut tunngasoq aamma kingorna ukiunut arlalinnut isumaqatigiissut 2022-2025 atuuttusaaq, isumaqatigiissutigineqarpoq suliniutit ilanngunneqarnissaat naliliiffigineqarumaartoq ukioq 2023. Suliffeqarfissuaq Pinerlunnissamut Pinaveersaarisut / Koncern Kriminalitetsforebyggelse (KKF) taanna Pinerluttunik Isumaginnittoqarfiup ataanni inissisimavoq, kissaateqarsimavoq ilanngussinerup naliliiffigineqarnissaata iliuuseqarfiginissaa ultimo 2023 pissasoq, taamaasinerani programmi, maannamut ukiuni pingasuni ingerlanneqartussatut naatsorsuussap, piffissap affaa ingerlareersimalissammat. Suliniutip misiligummik aallartinneraniit taamaallaat ukioq ataaseq sinnilaarlugu ingerlanneqarsimavoq, taamaatumillu aalajangerneqarpoq unnersuutit 15-ip aamma 16-ip nalilersuiffigineqarnissaat kingusinnerusumut kinguartinneqassasut, taamaasippat misilittakkat amerlanerit nalilersuinermi tunngaviusinnaalissammata.

Nalunaarusiami uani Pinerluttunik Isumaginnittoqarfiup suliniummut ilanngussinerata ingerlarnga, tassa unnersuut 13 aamma 14 eqqarsaatigalugit pineqarput. Taamaakkaluartoq unnersuut 16 annikitsuinnarmik eqqartorneqarpoq, tassa misilittakkat tassunga tunngasut innersuunneqartarmata qitiusumik katsorsaavimmut, Klinik Killiliisamut, taanna kapitali 3-mi eqqartorneqassaaq ataasiakkaannik eqqartuinermit atatillugu.

Naliliinermi tassani Nunatsinni Pinerluttunik Isumaginnittoqarfiup ataanni aallartinneqarnikut pineqanngillat, kisiannili taakku ilanngunneqarnerat pillugu. Immikkoortut pingaarutillit marluk pineqartut ukuupput:

1. Nuummi Isertitsivimmi katsorsagassanut kajumilersitsiniarluni inissanik pilersitsineq
2. Eqqartuunneqarsimasunut programmit suliniutit

Naliliinerup siunertaraa Nuummi Isertitsivimmi katsorsagassanut iniassat pilersinneqarneranni aallartinnermi misilittakkat katersorneqarneri aamma misilittakkat aaqqissuunneqarneri, ilitsuisussanik ilinniartitsineq aamma sulisussanik inunnik isumalluutissanik pilersuineq. Taamattaq programmit aallarteqqaarnerannit misilittakkat katersorneqarneri aamma taakkuninnga isertitsivimmi sulisunit aammattaq parnaarussanit misilittagaannik eqikkaaneq.

1. Inussuk

Inussuup ilaa, taanna inissiisarfirmi pisartooq (maannamiit taagussavarput Inussummik, Inussuk) taanna pilersaarut marloqiusaavoq, siullerlu tassaalluni Illerngit, taanna sapaatit akunnerini pingasuni ingerlanneqartarpoq. Pilersaarutillu tullia sivilisunerumaaq tassaavoq Alloriarneq, taannalu sapaatit akunnerini arfineq-pingasuni ingerlanneqartarpoq. Taakku marluk ingerlanneqarnerini parnaarussat immikkoortortami ”Inussuk”mik taaneqartumi Nuummi Inissiisarfirmi pillaatissartik atortarpaat. Taamaasiornermut siunertaavoq parnaarussat fase 1-imik taasaq, tassa fase 1 Illerngit, naammassigaangamikku taava fase 2-mik taaneqartartumut ingerlariaqqissagamik, tassa uunga: Alloriarneq.

Inussuup anguniagai pingaernerit tassaapput naleqq.unnersuussut 13 aamma 14, parnaarussaannerup iluani avatangiisini ukkataqarneq ulluinnaallu pitsaasumik ilusilersukkat, parnaarussanillu nassuiaateqarnissamut periarfissaqarneq. ”Inussuk”- up immikkoortortaarfianiinnermi eqqartuussap tulleriiarluakkamik nassuiaateqarfiginissaa (udredning) anguneqarsinnaavoq aamma immikkoortortami ulluinnaat pitsaasumik ilusilikkat anguneqarsinnaapput *pinerlutsitsinaveersarnermi suliassanut aamma katsorsaannermut tunngatillugu* (Suleqatigiissitat rapportiliaat 2020:40).

1.1 Illerngit

Illerngit Pinerluttunik Isumaginnittoqarfiup programmiisa ataanni pilersinneqanngilaq, Nunatsinnili nammineq inerisarneqarsimalluni. Illerngit siunertaraat parnaarussat kinguassiutitigit atoqatigiittarnerup tungaanut paasisaqarnerulernissaat, atoqatigiinnerup tungaanni ineriartortarneq, killit aamma atoqatigiinnissmut akuerseqqaartarneq . Illerngini parnaarussat tamarmik anguniarneqarput, tassa kinguaassiutitigit atornerluisimasutut pinerluuteqarsimasunut, aamma siunertarineqarpoq taakku programmimik malinninnissaminnut neqeroorfigineqartassasut parnaarussaaneq aallartiinnartorlu. Programmi naatsukullaavoq, tassami taamaallaat sapaatit akunnerinik pingasunik sivilisussuseqarami. Naatsukullaaneranut peqqutaavoq neriuuteqaramik ingammik aamma pinerlussimasut naak sivikitsumik parnaarussaasut parnaarussaannerminni programmi ingerlassinnaassassagaat naammassillugulu. Programmi kinguaassiutitigit atornerluisimasutut pinerlussimasunut tamanut pingaarutilittut isigineqarneranut ilaatillugu Illernginut siunertaavoq taakku programfase 2-mik taasamut, tassalu Alloriarnermut ingerlaqqittassasut, Alloriarneq (Illerngit Instruktørmappe:3).

Illerngit ilaaffigissagaanni, taava inuit ataasiakkaarlutik tamanna tarnip pissusaannik ilisimasalimmik , psykologimik, oqaloqateqarnermik aallartillugulu naggasertarpaat. Programmi taanna sapaatit akunnerinik pingasunik sivisussusilik sapaatip akunneranut marloriarluni gruppikkaarluni 2½ tiimimik sivisussusilinnik ataatsimiittinneqarnernik malitseqartarpoq. Programmi gruppinoortoq modulunut pingasunut agguataarneqarnikuvoq:

1. Gruppimi malittarisassat, inuup pisariaqartitai, pisariaqartitat killillu.
2. Kinguaassiutitigut ineriartorneq, inatsisit, kinguaassiutitigut innarliinerup kinguneri
3. Kinguaassiutitigut piginnaatitaaffiit, akuerseqqaartarneq.

Gruppikkaartuni ataatsimiinnerit ilitsersuisunit (instruktører) kalaallisut oqaasilinnit marluusunit aqunneqartarput, taakku najoqqutassaq malillugu (instruktørmappe) peqataasut programmip killiffii assigiinngitsut peqataasunut ingerlattarpaat. Gruppip ataatsimiinneri tamarmik aallarnerneqarlutillu naggaserneqartarput taaguusikkamik check-in/check-out. Najuuttut tamarmik timiminni eqqisseqqaartariaqarput, tamanna naatumik anersaartornissamik sungiusarneqarlutik nanisarpaat, pyramidemiit qorsummik, sungaartumik aamma aappalaartumik qalipaasersugaq malillugu ersersissavaat ilinniartitsinissamut qanoq piareersimatiginerlutik (Illerngit Instruktørmappe:9). Ilitsersuisut taava ullormut sammisassaq nassuiassavaat, tamassuma kingorna peqataasut nammineerlutik mappiminni quppernerit pineqartut immersussavaat.

Programmip modulii eqqarsaatigeriikamik siumukartumik ikaarsaariarfilimmik ingerlanneqartarput. Inuup pisariaqartitai kinguaassiutitigut ineriartornermiit siulliullugit suliarineqartarput aamma kinguaassiutitigut pisinnaatsitaaffinniit siulliullugit. Taamaalisukkut Illerngini ammasumik ilannuttoqarsinnaavoq, tassa peqataasut programmi naammaseersimappassuk. Taamaaliernerup sungiussiasuseq nukinillu atuilluarneq inunnut peqataasussanut amerlanerpaanut tuttarpoq, taakkulu taamaasillutik programmi ingerlassinnaasarpaat ilaminnillu ilapittuutaalluarsinnaasarlutik. Kisianni taamaaliortarneq isumaqarpoq peqataasut ilai ingerlatsinerup qiteqqunnerani immaqaluunniit naalernerani aallartittassasut, naak ingerlanniagaq mappimi suliassani imarisamigut ilusilersorluagaagaluartoq, taamaasillutik tamarmik modulip tulleriarneqarnera maleqqissaarlugu ingerlaneq ajorput

Programmimi periaatsit suliassat soorlu ”psykoedukation”-imik taasat malillugit suliassaapput, ilitsersuisut tassani ilisimaneqartut peqataasut qanoq ilillutik eqqarsaatiminnik periaatsiminnillu aqutsisinnaaneranut tunngasut paasisutigisarpaat. Tamakku saniatigut Good Lives Model (GLM) atornerarpoq, tassani aallaavigineqartarpoq qanoq inuit kinguaassiutitigut

kanngutsaatuliorsimallutik pillagaasimasut inuuneq ajunngitsoq pingaarutilillu anguniartaraat. ”Inuuneq ajunngitsumik” oqarnermi pineqararajuppoq inuunermi naammaginartumik suliffeqarlunilu sulinnigiffeqartarnek, atassuteqaatit ajunngitsut, inooqatigiinni ilanngunneqarnek, imminut malittarisassaatanik pikkorisunnorneq aamma nammineerluni anguniakkanik malinnissinnaaneq angusaqarsinnaanerlu. (Illerngit Instruktørmappe: 4).

1.2 Alloriarnek

Alloriarnek misilittakkanit pilersinneqarpoq, tassa parnaarussivimmi Nørre Snede Fængselimi Pinerluttunik Isumaginnittoqarfiup misilittagaannit ”Motivationsprogrammet MOVE” -mit aallaveqarluni, aamma tassannga programmi ”Mumik – allannguissamut aqut” ineriartortinneqarsimavoq, taannalu Nunatsinni parnaarussanut tulluarsarlugu ineriartortinneqarsimalluni. MOVE – aamma taamaasilluni Alloriarnek tassaalerput RNR-modelimit (Risk-Need-Responsivity)² naqqatigut isumassarsiaasut, taakku Canadami ilisimatuunik avatangiisilinnit ineriartortinneqarsimapput, taamattaaq aamma modeli Good Lives Model (GLM).-imik taasaq.

Alloriarnerup siunertaraa peqataasut nammineerlutik inooqataasutut siunertaminnik angusaqarsinnaanerat aamma nutaamik kinguaassiutitigut pinerloqqinnginnissaq angussagaat (Alloriarnek Instruktørmappe). Sullinniakkat tassaapput eqqartuussaaniqut Illernginik ingerlatsereersimasut aamma qaammata sisamat sinnerlugit isertitsivimmi pillaatisiannik atuisut.

Periaatsit Alloriarnerni atorneqartut tassaapput isumassarsiat RNR-principperneminnigaaniit aallaavillit, taakku peqataasut pikkorissusaannik ukkassillutik ineriartortitsisarput tassa pinerlunnatik inuulerniassammata tassa eqqarsartaatsimik periutsimillu allanngortinnerini aamma ”prosociale”-mik pikkorissuseqalernerminni, sakkussat taakku aallaaveqarput Pinerluttunik Isumaginnittoqarfimmi RS-8³-mik taaneqartartumi. RS-8 -mi pissutsit arfineq-pingasut sullitami ukkatarineqarput, taakkulu ukuupput:

---

² Risk (risiko, navianartoq) Need (behov, pisariaqartitat) Responsivity (modtagelighed, sunnertianeq)

<https://Kriminalforsorgen.dk/straf/faengsel/ud-af-kriminalitet/>

³ RS-8 atortussiaavoq Pinerluttunik Isumaginnittoqarfiup ataanni, tassa parnaarussat innuttaasunut ilaalerseqqinniartugit iliuuserineqartartut tassani assigiinngitsut isiginiarneqartarput nalilersorneqartarlutillu inuiaqatigiinnut ilaaleqqinnissaq anguniarlugu.

1. Antisocialimik ilukkut pissuseq
2. Antisocialimik eqarsaatit
3. Antisocialimik ikinngutit
4. Ilaqutariinni stressi
5. Ikiaroomartunik atornerluineq
6. Suliaq/ sulineq
7. Atuarsimanermit ilisimasat aamma ilinniagaqarneq
8. Sunngiffimmi suliarisartakkat

Alloriarneq eqimattanut programmiuvoq sapaatillu akunnerinik arfineq-pingasunik sivilissuseqarluni, taakku gruppit ataatsimoortarput sapaatip akunneranut nal.akunneranut marloriarlutik 2½ tiiminik sivilissusilinnik naapittarput. Piffisap ingerlanerani inuk ataaseq pingasoriarlugu programmimik ilitersuisumit ataatsimeeqatigineqartarpoq: Aallarnersaataasumik oqaloqatiginninneq, aqutaata qeqqani oqaloqatiginninneq aamma naggataarutaasumik oqaloqatiginninneq. Programmimi sammineqartut arfineq-pingasuupput. Sammineqartoq ataaseq sapatip akunneranik sivilissuseqartarpoq, tassalu ataatsimoornerni marluusuni pisarluni:

1. Isummat – Gruppimi malittarisassat
2. Inuit ilagisartakkat
3. Eqarsaatit aamma iliuuserisartakkat
4. Allanguineq – iliuitsit nutaat
5. Misigissutsit aamma iliuuserisartakkat
6. Attaveqatigiinneq
7. Stressimik aqutsisinnaaneq
8. Aqqut nalilik

Alloriarnermi gruppikkaarluni ataatsimiinnerit ilitersuisunit marlunnit aqunneqartarput, aappaa tarnip pissusiinik ilisimatuutut ilinniarsimasuuvoq (maannakkut taanna qallunaajuvoq) aamma aappaa isertitsivimmi paarsisuugajuppoq ilitersuisutut ilinniarsimasoq. Iltersuisut ilitersuisutut mappini malittarisassat malillugit pisut ingerlattarpaat. Ilerngini pissutsitit aamma ataatsimiinnerni taakkunani ataatsimiinnerit aallarnarlugillu naammassisarpaat check-in/check-out-erlutik, taasumalu ataanni ukkataqarneq anersaartorluarnissamillu sungiusarnermik, ullormut

sammisassanik eqqartuineq aamma suliassanut mappiminni suliassatik piffissaqarfigalugit immersortarpaat.

Illernginisuut Alloriarnermi ilannguttoqartuartaq. Taamaaliortarnerup kingunerisarpaa gruppi katiitigaanera piffissap ingerlanerani allanngortarmat, gruppi piffissap ingerlanerani sammisassat assigiinngitsut arfineq-pingasut suliarisussaavai.

Peqataasoq programmini marloriarluni sivisunermilluunniit peqataasimanngikkuni, taava tunngavissat malillugit programmi uteqqissavaa.

1.3 Inussuup aallarnerneqarnera

Ukiunut arlalinnut isumaqatigiissut aallarnerneqarniariarmat, tassalu taanna pivoq 1. januar 2022, Inussuup programmimik ataqatigiissaarisartua atorfimmi sulilerpoq aamma 1. februaruinnartoq ilitersuisussat ilinniartinneqareerput taamaasillunilu Immikkoortortaq Inussuk pisortatigoortumik atorineqalerluni.

Immikkoortortaq Inussuk isertitsiviup immikkoortortaaani ammasumiippoq, taanna katillugit 36-inut inissaqartitsivoq, taakkunaniit inissat 24-t immikkoortortami B-mi immikkoortortanut minnernut agguakkat, taakkunannga Inussuk immikkoortortamik immikkoortumik tunineqarsimavoq arfineq-pingasunut inissalimmik.

Programmip ataqatigiisaarisartuata qullersqarfik suleqatigalugu parnaarussat Inussummut aggersarnissat isumagisarpaa. Programmimut ilaasussanit pingasut isertitsivimmeereerput, taakku kinguaassiutitigut pinerluuteqarsimasuupput tassanilu pillaatissaq atorlugu. Ilaasussatut toqqarneqarput programmillu ilaaffissamik suuneranik paasitinneqarlutik.

Paasissutissat katersornerisa nalaani Inussuk ukioq ataaseq qaammatillu sisamat miss.ingerlarersimavoq, tassalu ukiuni pingasuni ingerlanissap affaata missaa ingerlareersimalerlugu. Programmip ataqatigiisartuata nalunaarsuisimanerisa kingulliit malillugit parnaarussat 55 -it piffissap taamaalinerani programmimut peqataatinneqarsimapput. (1. oktober 2023). Taakkunanit amerlanerpaat, tassalu 32-t, taamaallaat kinguaassiutitigut pinerlussimasutut eqqartuunneqarsimasuupput.

2. Nalilersuinermi ukkatarineqartut (fokuspunkter) aamma periaatsit atorineqartut

Nalilersuinerup massuma siunertaraa misilittakkat pingaarutillit katersornissaat, ataqatigiissillugit aaqqissuunnissaat aamma paasissutissiarinissaat, tassalu Inussuup Nuummi isertitsivimmi ingerlanneqartaleraneriit maannamut misilittakkat najoqqutaralugit. Ingerlaneqarnerani atuutsileranerani suliassat assigiinngitsut aqqusaaqqaarneqarsimapput, ilai aaqqissugaaneranut tunngasut aamma sananeqarneranut tunngasut, taakkulu tamarmik sulisuni illinniarnermut aamma sungiusarnermut tunngasuupput soorunalumi programmimut atugassamut attaveqartuullutik.

Pigaaruteqarluinnarpoq aalajangiutissallugu avataaneersumik nalilersuisoqartarnissaa, taamaasilluni aamma pingaaruteqassagami qanoq nalilersuinerup qanoq pineqarsinnaanera aamma suut nalilersuinermi ilanngunneqartassanersut.

Avataanniit nalilersorneqarneq isumaqarpoq suut tamarmik isinit ”nutaanit” isigineqassammata, taakkumi nalilersuisut ulluinnarni suliassa qarfiujuartumi inuunerme, ilaanni ajugaaffiusartumi allanilu ajuusaarfiusartuni akuunngillat. Taanna iluaqutissartaqarpoq aammali ilaanneeriarluni pakatsinartunik nassataqartarluni. Imaasinnaavormi pissutsit nammineq ulluinnarni sulisuut pingaartitat immaqa avataaneersunit pingaartinneqanngitsut, imaluunniit suunngitsut nalinginnaavallaartutullu isigineqartut, allaammi oqaatigissallugilluunniit soqutaanngitsut paatsoorneqarsinnaasutullu isigineqartut. Nalunaarusiamit takuneqarsinnaavoq tassaniittut naliliisut isertitsivimmi innerminni taamaallaat takusaminnit oqaloqateqartarnerannillu tunngavillit aamma allagartani uppersaatini atuarsimasaannit tunngavillit, taamakkumi aamma taakkununga atuagassiarineqartarput. Nalunaarusiaq una katiterneqarpoq maannakkorpiaq pisunit, ilisimassavarpullu navianartua uaniisinnaammat pisut ilai allaniit pingaartinneqarnerusarneri immaqa taamaattussaanngikkaluit.

2.1 Nalilersuinermi ukkatat

2.1.1 Nuummi Inissiisarfimmi Kajumisisitsinissamut aamma katsorsaanissamut inissanik pilersitsineq

Immikkoortoq una *unnersuut 14-imeersuuvoq*, taassuma siunertaraa kinguaassiutitigut pinerlussimasut pillaatisiap atornerani ukkataqarlutik atortassagaat. Taassuma saniatigut ulluinnaat aaqqissuulluakkat, taamaasillutik tunngaveqarluartumik eqqartuussat nassuiarneqartassammata.

Nalilersuineq immikkoortumut uunga makkuninnga ukkataqassaaq:

1. Sulisut: Pilersarusiap aallartilernerani sulisunut pissutsit qanoq isikkoqarpat, immikkoortortamut sulisussarsiornermi pilersarusiorneq, maannakkorpiaq sulisunut pissutsit, sulisunik ilinniartitsineq sungiusaanerlu. Personale:

2. Pillaatisiap atornerani avatangisit: Immikkoortortami sulisut sapaatip akunnerani malitassaat, immikkoortortami sulisut qanorpiaq sivilutigisumik immikkoortortamiittarnersut, parnaarussat sulisullu oqaloqatigiitarnerat suleqatigiittarneralu parnaarussanit qanoq misigineqartarnersoq, parnaarussat programmimut ilaanissaannik kajumissaarisarneq, sulisut suut kajumissaataasarnerinik paasinninnerat, sulisut piginnaaneqalersitsisunik angusanik qanoq misigisaqartarnerat, sulisut immikkoortortami atugarissaarneq qanoq misigisarneraat.

3. Ulluinnaat ilusilersorluakkat: Ulluinnarni sulinermi, anisinnaanermut aamma katsorsartinnissamut piffissaliussat malittarisassallu imminnut qanoq naleqquppat.

4. Inussummut peqataalerneq: Misissuinermit periaaseq, misissukkat katillugit qassit, misissorneqalersut aamma peqataasut ingerlatsereersut, soq uniinnartoqartarnera, parnaarussat immikkoortortami misigisartagaat programmilu pillugit.

2.1.2 Programmi parnaarussanut ingerlanniagaq

Naliliinermi immikkoortoq *unnersuummut 13-imut* tunngasoq, tassanilu siunertaavoq parnaarussat kinguaassiutitigut pinerlussimasut pinerloqqinnginnissaannik pinaveersaartinniarlugit tapersorneqassasut tassalu periaatsit naluneqanngitsut ilisimariikkallu atorlugit. Immikkoortumut tassunga atatillugu uuttuutit imaattut aamma apeqqutit ilisimatuutut misissuisimanerneysut atornerqarput:

1. Inussuup ineriartortinneqarnera aamma atuuttussatut ilanngunneqarnera: Programmit ineriartortinneqarneri, programmip qallunaatummiit kalaallisuunngortinneqarnera, Nunatsinni programmip atuuttussatut ilanngunneqarnera.

2. Sulisut piginnaasaannik ineriartortitsineq: Aallarnisaataasumik ilinniartitsineq, brush-up-kursus aamma ullut immikkut sammisaqarfiit, qanoq akulikitsiginissaat aamma sunik imaqqassanersut pillugit, kikkut atuartitsissappat, sulisut suliamut atatillugu imarisaannik qanoq misigisaqarnersut, immikkoortumi suleqatigiit qanoq akuulluartigaat, aamma ilikkakkatik suliassaminni piviusunngortissinnaavaat.

3. Sulinniakkat pillugit ilisimasat aamma sullinniakkanut nalunaarsuutit: Nalunaarsuutit (data) suut nalunaarsorneqarsimappat, misissuinerit suut nalunaarsorneqarsimappat, aallartinnikut aamma uninnikut.

2.2 Nalunaarsuutitut tunngaviit aamma suleriaatsit atorpeqartut

Naak naliliinerup sularinerani kikkut programmimut atassuteqarnersut siammasissumik eqqarsaatigineqaraluartoq taamaattoq inuit ikittuinnaat tassunga ilaatinneqarsinnaapput. Taamaattumik nalunaarsuinerit tunngaviit annertussutsimut tunngatillugu misissueqqissaarnissamut atorpeqarsinnaanngillat. Inussuup suliniutigineqarnera paasilluassagaanni taava suliniutit assigiinngitsut atorpeqarsimanerit paasissutissat katersorsimasat qanimut takuneqartariaqarput. Suleriaatsit atorpeqarsimasut assigiinngitsunik siunertaqartinneqarput atorpeqarlutillu naliliisimasut misilittagaannik aallaaveqarlutik, taakku isumaqarmata tassanerpiaq atuunnissaminnut naleqquttuussut.

Maani annerpaamik apeqqarissaarutit allariigaallutillu naammasseriikkat atorpeqarput. Taamaaliorneq iluaqutaasinnaasarpog nalilersuisusseq, soorlu maani pineqartoq, nalilersuinissaminut iternga tikillugu misilittagaqanngitsoq pineqaraangat, taamaattumillu paasisassanik piviusunik misilittagaqareersunit misilittakkat eqqarsaatersuutigineqareersimasut pineqartillugit. Inummiit inummut attaveqarneq tatigilersitsisarpoq pineqartunullu taakkununga oqaatigisimasanik itisiliititsisinnaalluni, taamaasillunimi aamma imminnut paatsoornissaralut pinngitsoortinneqarsinnaagami. Iluseq taamaattoq, tassa apeqqarissaarneq allariigaallunilu naammasseriigaq, ukununga pineqartunut tulluurtuuvog, apeqqarissaarnerimmi tamarmik immikkut sammisaqarlutillu illuatungeriinnik isigineqarsinnaasarmata taamaasillutillu ataatsimoorussamik sananeqaratik imaluunniit apeqqarissaarnerit assigiinngitsut imminnut sanillunneqarsinnaallutik. Taamaalisukkut periarfissaajuartarpoq oqaloqatigiinnerup ilimaginngisamut ineriartornissaa pisinnaajuarmat. Apeqqarissaarutit allariigaallutillu naammasseriikkat parnaarussanut, programmimik ataqatigiissarisunut, tarnip pissusaannik

ilisimatummut aamma ilitsersuisussanut sungiusaasumut⁴ atorneqarput. Kingulleq isumalluutitut pitsaasutut atuuppoq, taannalu soorlu aamma pilersaarusiormi brush-up-kursusillu naammassinerani atuuppoq, tamannalu nalilersuinerup nalaani pivoq.

Apeqqarissaarnerni aamma gruppit alaatsinaanneqartut atorneqarput. Tassanissaaq apeqqarissaarnissamut maleruagassaq allanneqareerluni naammasseriigaq atorneqarpoq. Pineqartulli sammisamut qanoq pimoorussitiginerat apeqqutaalluni peqataasumit akissut peqataasunut allanut assigiinngitsutigut qisuariarfusinnaasapoq allaammi pineqartut akornganni nutaanik oqaloqatigiissutissanik ammaasisuusinnaasarluni nutaanillu peqataasut akornganni imminnut paasinerulernerannik kinguneqarsinnaasarluni. Aamma taamaannikkut ilimagineqarsinnaavoq nalilersuinissamut nutaanik isumassarsisoqarsinnaassasoq imaluunniit tamanna apeqqutiniq nutaanik pilersitsisinnaassasoq. Tassani gruppimi alaatsinaanneqartumi ataatsimiinnermi suleqatigiinnit imminnut assingusunik sulialinnit pineqarpoq, tassa parnaarussanik paarsisunit aamma sulisunit allanik sulialinnit, tassa parnaarussanik qanimut sullissusunit, taassumalu ataanni programmip naammassineqarluni suliarineqarneranut tunngasutilinni sungiusaasunit, ataatsimiinnernullu peqataasartunit. Pisimasuni allani takuneqartarpoqapeqqarissaarnerni gruppimi alaatsinaanneqartumi inuit assigiinngitsunik piginnaasallit sammisamullu suliamikkut attuumassutillit. Ilusilikkat taamaattut assigiinngitsunik iluaquteqarsinnaallutillu ajoquteqarsinnaapput.

Kiisalu aamma nakkutiginittunik peqataasoqarpoq. Tamanna tunngaviusukkut ”fluen på væggen”-imik taaneqartoq ingerlanneqarpoq (isiginnaaginnartoq). Tamanna tassaavoq isiginnaartut (nalilersuisut) malugineqarpiaratik ilaanerat, tassa programmip ingerlanneqarnera tamaat akuliunnatik peqataasut. Isiginnaartut tassa pisunut annikinnerpaamik akuliussinnaallutik illaapput, -kissaatigineqarnerpaajuvoq akuliutinngivissasut. Programmimi Alloriarnermi isiginnaartuullutik peqataasut ilaatillugit naammassineqarpoq aamma brush-up-kursusip naammassinerani sulisut gruppiannit taakku peqataatinneqarput. Brush-up-kursusi eqqaanasat nutarterneraat aamma piginnaasanik ineriartortitsineruvoq.

---

⁴ Ilitsersuisunut sungiusaasoq ulluinnarni Danmarkimi Pinerluttunik Isumaginnittoqarfimmi ineriartortitsinermi atorfeqarpoq, tassa ineriartortitsinermut siunnersortitut. Atorfiup aqqa uani eqquinngikkaluarpoq, maanimi taaguutaa, ilitsersuisunut sungiusaasoq, tassa atuuffianut tunnganerulluni.

Peqataasunut ilitsersuisunullu programmimik allaatiginninneq aamma oqaloqatigiinnerit pingorsaataasut naliliinissamut tunngaviulluarput pingaarutillit. Periarfissanilu assigiinngitsuni Nuummi Isertitsiviup ulluinnarni aqutsisuata atorneqarsinnaasarnera tassa paasissutissat suulluunniit periarfissani suugaluartuni atorfissaqartinneqarnerini atorluarneqartarsimavoq.

Tulliuttuni peqqissaarnerusumik saqqummiissagut tassa paasissutissat ataasiakkaat qanoq katersorneqartarsimanerannut tunngasunik aamma suut output-iusimanersut. Apeqqarissaarnerni naammassereerlugit allanneqareersimasunut najoqqutassiat bilagitut ilanngunneqarput.

Immiussat nalunaarusiap inaarutaasumik tunniutereerneranut toqqorneqartarput.

2.3 Allagartap uppernarsaatip misissorneqarnera Dokumentgennemgang

Parnaarussat avatangiisiisa ukkatarineqarnerini aamma ataqatigiissumik nassuiarniarneqarnerini periarfissaasimavoq Pisortaqaarfik Pinerluttunik Isumaginnittoqarfimmit, programmip ataqatigiissaarisuaniit aamma suliniummi tarnip pissusaannut ilisimatuummit paasissutissanik tuniorneqarsinnaaneq. Maani pineqarput e-mailikkut allaffigeqatigiinnerit, oqaaseqaatit assigiinngitsut aamma malittarisassat.

Sullinniakkat ilisimalernerinut programmip ataqatigiissaarisuata allattugaatai pingaartuupput, allakkat uppernarsaatit taakkununga tunngasut nalilersuisunit atorneqarsinnaasut ima allanneqarput tassa inummut kimut tunngasuuneri paasineqarsinnaannatik, tassami paasissutissat taakkununga tunngasut ilaatinneqanngimmata. Inussummut-peqataasut ataasiakkaarlugit allattorneqarsimapput makkutigit: Pinerluttulerinermi inatsit suna unioqqutissimaneraat eqqartuussaassutigalugulu, qanoq sivistigisumik pineqaatissinneqarsimanersut, illaqarfik/nunaqarfik suminggaaneereri, Immikkoortortami Inussummi qanoq sivistigisumik tassaniisimaneri, suna pinerluutigisimaneraat aamma siorgatigit pinerlussimanersut, siorgatigit pinerlussimanermut pinaveersaartitsinernut akuutinneqarsimaneri aamma kinguaassiutinut tunngassutilinnut katsorsarneqareersimanersut (sexologisk behandling), kinguaassiornermut tunngasutigut aallaanerusuunerinut tunngasutigut misissuiffigineqarsimanersut (screening), programmip ilaanik naammassisaqareersimanersut, kajumillutik piumassuseqarlutillu kinguaassiornermut tunngasutigut katsorsarneqarusunnersut.

Peqataasut taama allattorneqarnerisa saniatigit programmimut naammassiniakkamut nalilersuineq pisariaqartinneqarpoq, nalunaaquttap akunneri qassit programmimut naammassiniaanermi

atorneqarsimanersut , ullut immikkut sammisaqarfiit aamma sungiusaasut aamma peqataasut mappii Illerngini aamma Alloriarnermi. Mappit taakku sungiusaasunut ulluinnarni sulinermi sakkussaalluarput najoqqutaalluuartuullu atuullutik aamma programmip ajunngitsumik naammassinnaanut siunertaalluarlutik. Peqataasunut programmip ulluni ataasiakkaani ingerlassimaneranut allakkatut najoqqutaalluartuupput.

2.4 Paasissutissanik katersuineq pitsaasoq Kvalitativ dataindsamling

Naliliinerup annersaa pitsaasunik paasissutissanik katersuisimanikkut pisimavoq, tassalu gruppini alaatsinaaneqartuni paasissutissat katersorneqarsimapput apeqqarissaartarnerit tunngaviullutik, aamma ataasiakkaanik apeqqarissaarnerit misissuinernilu paasissutissat nakkutiginninnerit katersorneqarsimasut tunngavigalugit. Misissuinerni paasissutissat makkutut ittut ilaapput:

- Gruppimi alaatsinaaneqartumi apeqqarissaarneq ilitsersuisut sisamat peqatigalugit
- Apeqqarissaarnerit ataasikkaanut pingasut inuit suliamut attuumassutillit allat peqatigalugit (programmimik aaqqissuisoq, tarnip piss.ilisimatooq, aamma aaqqissuussisussatungiusartooq)
- Inussummut peqataasut sisamat immikkut apeqqarissaarfigineqarneri (parnaarussat)
- Ullaap tungaani immikkoortortami nakkutiginninnerit aamma Alloriarnermi ataatsimiinneq, taassumalu ataanni ilitsersuisumik oqaloqateqarneq aamma peqataasumik oqaloqateqarneq
- Brush-up-kursusimi ullut affat marluk nakkutiginninnerit taassumalu ataanni ilitsersuisumik oqaloqateqarneq, taamattaarlu programmimik aaqqissuisumik ilitsersuinissamullu sungiusartumik oqaloqateqarnerit.

2.4.1 Gruppip alaatsinaaneqartup apeqqarissaarfigineqarnera ilitsersuisut peqatigalugit

Gruppip alaatsinaaneqartup ilitsersuisullu sisamat apeqqarissaarfigineqannginneranni taakku piunaffigineqarsimapput spørgekema immersugassaq, kinaassutsiminik isertortumik immersoqqullugu, apeqqutit akisassat inuup tunuliaqutaannut tunngasuupput, tassalu: Qassinik ukioqarneq, Pinerluttunik Isumaginnittoqarfimmi misilittakkat, Inussummut qanoq attaveqarneq aamma programmimut tunngasumut allatigut misilittagaqarnerit pillugit.

Ilitsersuisut apeqqarissaarfigineqartut tassaapput arnat pingasut angullu ataaseq. Ataaseq 50-it sinnerlugit ukioqarpoq, allallu sinneri 31-t 40-llu akornnganni ukioqarlutik. Ilitsersuisut ukiorpaalussuarni Nunatsinni Pinerluttunik Isumaginnittoqarfiup ataanni misilittaqartuupput, tassalu ataaseq ukiut qulit sinnerlugit sulisimasuulluni, marluk ukiut pingasut arfinillilu akornnganni sulisimalluni. Kingulleq ukiut pingasut ataallugit misilittagaliuvoq. Ilitsersuisut marluk Inussuuk aallartimmalli tassaniittuupput, allallu marluk ukioq ataaseq missiliorlugu tassaniillutik.

Gruppi alaatsinaaneqartumi apeqqarissaarfigineqarneq ilitsersuisut akornnganni oqaloqatigiinnertut ingerlanneqarpoq. Oqaloqatigiinneq nalunaquttap akunneri marluk sinnerlugit sivilissuseqarpoq

pituttorneqarsimannngitsumillu ingerlanneqarluni, piffissalli ingerlanerani naliliisunit sammisat makku ilanngunneqarlutik tikinneqarput:

- Inussummut suleqataalerusulluni kajumilerneq
- Parnaarussat Inussummut peqataasussat misissorneqartarneri
- Programmip siunertaa, sannaa imarisaalu
- Immikkoortumi Inussummi ulluinnaat immikkoortunut allanat sanilliullugu
- Parnaarussat sulisullu Immikkortumi Inussummi imminnut oqaluuterisiaasiat
- Peqataasussanut kajumilersitsiniarluni suliniutit
- Ajornartorsiutit immikkut ittut
- Allanguutissanut siunnersuutit

Naggataagut ilitersuisut gruppi alaatsinaaneqartumi apeqqarissaarfigineqarpoq eqqarsaatigeqqullugu Inussuup tulluarsarlugu ilanngunneqarnera eqqarsaatigeqqullugu, taassumalu ataanni ilisimaneqarneranut tunngasut qanoq misigineqartarneri aamma aaqqissuussami tamarmi suliniutip qanoq tapersorsorluartigineqarneranut tunngasut pillugit.

Gruppi alaatsinaaneqartup apeqqarissaarfigineqarnera immiunneqarpoq kingornalu immiussaqaq allaganngorlugu allanneqarluni.

2.4.2 Apeqqarissaarnerit allanneqareerlutillu naammassineqareersut sulisunut allanut ingerlanneqartut Semistrukturerede interview med andre fagpersoner

Ellanngunneqartut itisilernerini suut ilitersuisussanut misissuisussanut ilitersuisussanullu eqqarsaataasimanersut paasinarnerini paasivarput misissuinerni aallarnersaataasuni programmimik aaqqissuussisup programmimut tunngasunik atortussanik tunniussisimasoq aamma inuttut kisimiitillugu taanna tarnip pissusaannik ilisimasalimmit apeqqarissaarfigineqarsimasoq.

Apeqqarissaarnerit taakku immiunneqarput kingornalu allanneqarlutik. Apeqqarissaarnerni makku sammisat pineqarput:

- Suliamut tunngatillugu tunuliaqut aamma programmi pillugu sulinissamut misilittakkat
- Inuup nammineq Inussummut ilaarusulernerumut qanoq ililluni kajungilerneru
- Siunertaq imarisaalu aamma programmit taakku marluk qanoq sananeqarsimanerat
- Screening aamma peqataasussat qanoq ilannguttarneri
- Immikkoortortaqaarfimmi Inussummi ulluinnarni inuuneq
- Inussuup aaqqissuussamik tulluarsarlugu ilanngunneqarnera
- Akuulersitsiniarnerup nalaani suut misilittarineqarpat
- Ajornartorsiutit immikkut ittut aamma allanguutissanut siunnersuutit

Apeqqarissaarneq ilitersuisunngortussamut misiliisumut ingerlanneqartoq imarisamigut allanut tunngatinneqarpoq, minnerunngitsumik taassuma suliamut tunngatillugu aamma akissarsiutigalugu suliaminut tunuliaqutaannut tunngasut. Taassuma nammineerluni misilittagai tassa ilitersuisutut

Pinerluutunik isumaginnittoqarfimmi programmimut sulinermit tunngasut aamma ilitsersuisussanik allanik pikkunnarsaanermi sulinerit sammineqartunut pingaartunut ilaapput.

Apeqqarissaarneq taanna immiunneqanngilaq. Ataatsimiinnerullu ingerlanneqarnera pillugu nalunaarusiortoqarpoq, tassa oqaloqatigiinerup naammassinnginnerani taamattaq allaasersaq naatsukullak ilitsersuisussatut misiliisumut atatinneqartoq, atuarneqarluni aamma akuerineqarluni, tamakkulu pipput nalunaarusiaq naammassitinnagu.

2.4.3 Peqataasut ataasiakkaarlugit apeqqarissaarfigineqarneri

Peqataasut misilittagaat Isummullu tunngatillugu qanoq eqqarsartarnersut pillugit taava parnaarussat taakku ataasiakkaarlugit apeqqarissaarfigineqarsimapput. Apeqqarissaarneq ataaseq qallunaatut ingerlanneqarpoq, allallu pingasut kalaallisut oqalutseqarluni ingerlanneqarlutik. Apeqqarissaarnerit peqataasut akuersiseqqaarlugit tamarmik immiunneqarput kingornatigullu allanneqarlutik.

Peqataasunut makku sammineqartut oqaaseqarfigineqaqquneqarput, tassalu:

- Paasissutissat peqataasup tunuliaqutaanut tunngasut: Qassinik ukioqarneq, suminngaaneerseq, siorgatigut eqqartuunneqarsimanerit, maannakkut eqqartunneqarneq
- Inussummut peqataalernissamut aqut aamma peqataalernissamut kajungilerneq
- Program mip imarisai
- Inussummut qanoq eqqarsaasersorneq aamma programmi qanoq kinguneqarnerseq
- Sungiusaasunut attaveqarneq aamma Inussuup gruppia Relation til instruktører og Inussuk-gruppen
- Siunissaq
- Allanguutissanut siunnersuutit

Taakku sisamat paasissutissiisut tamarmik angutaapput informanter 22-llu 48-llu akornnganni ukioqarlutik. Apeqqarissaarfigineqartup ataatsip Illerngit aamma Alloriarneq tamaasa naammassisimavai, marluk Alloriarneq naammassisimavaat maannakkullu Illerngit ingerlallugu, kingulliup Alloriarneq maannakkut ingerlappaa. Maani pineqarput parnaarussanik apeqqarissaarnerit naatsut, taakku tamarmik 15 minuttit miss.sivisussuseqarput.

2.4.4 Nakkutiginninnerit

Naliliisartut taakku marluk tamarmik Alloriarnermi ataatsimiinnermi ataatsimi peqataapput. Tamanna ima pivoq, Inussuup Immikkoortortaani ullaakkut arfineq-pingasut miss.naapippaugut. Qalarlaannik poor'loqarpoq kaffeqarlunilu parnaarussallu ullaakkorsiorput piumalleraangamik nikuittarlutik ingeqqittarlutillu. Piareersagaanngitsumik parnaarussat oqaloqatigaavut taakkulu illu tamaat isiginnaartippaat. Ataatsimiinnissaq nalunaaquttap akunnerata affaanik sioqqullugu ilitsersuisussat marluk peqatigalugit inimut atsstsimiiffiusussamukarpugut, ilitsersuisussat

tassaapput ataaseq kalaallisut oqaasilik aappaalu tarnip pissusaanik ilisimatoq qallunaatut oqaasilik. Tassani oqalutsip aamma ilannguffigaatsigut. Peqataasut tamarmik, taamattaaq oqalutsi, tarnip pissusaanik ilisimatoq aamma ilitsersuisoq kalaallisut oqaasilik nerrivik kaajallallugu inissipput. Nalilersuisussat tarnip pissusaanik ilisimatuup oqalutsillu tunuatungaannut ingipput, neriukkamimmi tassani oqalutsip oqaasii tusaasinnaassallugit. Ataatsimiinnerup malinnaaffiginissaanut siunertaavoq gruppiq qanoq uummaaritsiginera gruppedynamik aamma ilitsersuisup peqataasullu akornganni suleqatigiinnerup ingerlarnga.

Ukiumut ataasiarlutik ilitsersuisut tamarmik brush-up-kursusertinneqartarput. 2023-mi ukiakkut ulluni sisamani pikkorissartoqarpoq, tassani ullaap-tungaa ataaseq ullorlu alla ualeq ataaseq peqataaffigaavut. Peqataatinnata pikkorissarnerup qanoq ilusilerneqarsimaneranut tunngasut paasissutissat pivagut taamaattumillu qanoq ullup ingerlanissaa ilisimareerlugu. Ilitsersuisunut pikkorisarnermi ilitsersuisut arfineq-marluk peqataapput, programmimullu aqqissuusisoq aamma ilitsersuisunngorniarluni misiliisoq atuartitsinermi ingerlatsisuupput. Ilitsersuisut pikkorissarnerata nakkutiginninnissaata siunertaraa paaserusullugu ilitsersuisut sunik ajornartorsiuteqartarnersut aamma taakku qanoq ilillutik anigortarneraat paasissallugu, aamma ilitsersuisut programmimut suut tulluurtuuneri oqaatigissagaat aamma tamakkungunnga atatillugu suut aallanngortinneqartariaqarnersut. Tamakku saniatigut qanoq ataqatigiilluartiginerat aamma ilitsersuisut qanoq gruppiq imminnut tunioraaseqtaigiittarnerat paasiniassallugu.

2.4.5 Kinaasutsimik isertuineq aamma tatigeqatigiinneq

Eqqarsaatigaanni sullitat sulisullu ikittuinnaat Inussummut peqataasartut, taava paasinarpoq 100%-imik kinaasutsimik isertuineq iluminni angusinnaanngikkaat. Tupinnanngilaq inuit uluinnarni qanimut suleqatigiit akornganni isummanik anninneqarsimasunik ilisarsisinnaammata, taakkumi allanneqartarput. Apeqqarissaalernerit aallartitinnagit ataatsimooqatigiilernerluunniit aallartitinnagu, suleqat suleqatigiilluunniit arlallit ilaasussaagaangata tamanna oqaatigineqartarpoq.

Naqissuserlugulu aamma oqaatigineqartarpoq nalunaarusiani aqqit allanneqanngisaannarmata.

Oqaatigineqarsimasunik ilaarsinermi oqaaseqaatinilu allani pisariaqartinneqaraangat pineqartut imminnut atanerat, tassa apeqqarissaarfigineqartup programmimut qanoq atanera paasitinneqartarpoq. Oqaaseqatigiinnik ilaarsinerneq pingaartutut isigineqarpat, taannalu inummut kimit aallaaveqarnersoq nalunarnani, taava ilanngunneqannginnarani oqaatginnittoq akuersisinneqaqqaartarpoq.

Peqataasunit pissutsit tamakku eqqarsaqaarani akuersissutigineqartarput, misilittakkanimmi katersuinissaq tamanit kinaassutsimit isertuinermit pingaartinneqarlutik akuerineqartarmata. Tamanna qujamasuutigaarput!

Nalilersuisuniit malittarisassat nalinginnaasut paasissutissallu toqqortarneri tamarmik malinneqarluarput. Paasissutissat taamaallaat katersorneqarlutillu atorneqartarput ajornartorsiutinut tunngasunik nalilersuinissami tulluurtut atorneqartussaagaangata. Paasissutissat inunnut ataasiakkaanut taakkulu suliaanut tunngasut koderneqartarput, allagartalerneqarlutillu, aamma immiussat isumannaatsumut toqqorneqartarput nalunaarusiallu tunniunneqareerneratigut aserorterneqartartussaallutik.

2.5 Nalunaarusiap sanna

Kapitalimi tullittumi, tassa kapitalit pingajuanni, Inussuup maannamut pilersinneqariartuaarsimaneranut tunngasut aamma ineriartuaarsimanerani imarisai eqqartorneqassapput., kapitalit pingajuanni. Tassanissaaq suliniutit maannalu periutsit sungiunneqartut, tassa programmimut peqataasussanut tunngasut aamma ilitsersuisussanut tunngasut.

Kapitali 4-mi misilittakkat eqqartorneqarput, taakku inunnik ataasiakkaaraluni apeqqarissaarnerniit suliarineqarput, gruppiniilla alaatsinaaneqartinit apeqqarissaarnerullutik aamma nakkutiginninneersuupput. Tassani suleqatit aamma programmimi peqataasut oqalupput. Naliliisartuniit imarisai aaqqissuuneqarsimapput.

Kapitalit tallimaanni nalunaarusiaq tamarmi naatsumik katersorneqarpoq, taamattaq immikkoortut suut eqqarsaatersorfiusinnaasut pillugit.

3. Inussuup pilersinneqarnera

Nuummi Isertitsivimmi Pinerluttunik Isumaginnittoqarfiup katsorsartinnissamut kajumilersitsiniarluni inissat qanoq pilersissimanerai uani immikkoortumi saqqummiutissavavut. Taassuma saniatigut parnaarussanut qanoq programmimut tunngasunik suliniartoqarsimanagera, taakku qanoq ilanngunneqarsimanageri qanorlu ineriartortinneqarsimanageri pillugit saqqummiissaagut, maannami Inussuup ukiuni pingasuni ingerlanneqartussap ukiup aappaata affaani maannamut ingerlareersimalermat.

3.1. Nuummi kajungilersitsiniarnermut katsorsartinnissamullu inissat pilersinneqarneri

Soorlu aallaqqaasiummi eqqaaneqallatsiareersoq Naalakkersuisut aamma qallunaat inatsisartuioq ukioq 2020 sulianut Nunatsinni meeqqanut inuusuttunullu sakkortunerusumik ikiorneqartalernissaannut tunngasunik assigiingitsorpassuarnik eqqarsaatersorsimapput. Qallunaat inatsisartuisa tulleriiaarinerminni aningaasat 80 mio. kr. piffissami 2020-2023-mut atortussangortissimavaat. Taakku saniatigut aningaasat allat eqqartuussiveqarfinnut nassaarinierneqarput, tamannalu isumaqarpoq meeqqanik inuusuttuaqqanillu kinguaassiutigut atonerluisarnerit akiorniarnerni suli annertunerusumik iliuuseqartoqartalissasoq. Inussuk iliuusissani qitiusumik pingaarutilittut inissisimavoq, taakkulu pinerluttunik isumaginnittoqarfimmiit kivinnierneqartussaapput. Tamatuma kinguneranik suliassanut pinerluttunik isumaginnittoqarfik ukiunut 2022-2025-kkunnut aningaassaliiffigineqarpoq.

3.1.1 Inunnik isumalluutunik pilersorneqarneq

Immikkoortortap Inussuup pilersinneqannginnerani Pinerluttunik Isumaginnittoqarfiup nalilerpaa sulisut amerlassusai annertuumik annertusineqartariaqalissasut , tassa immikkoortortami sullinniakkat maannamut isertitsivivimmi sulisunit sullinneqarsinnaanaviangitsut. Unnersuussut 14-imut atatillugu aningaasat illikartinneqarput isertitsivimmi nakkutilliisut marluk nutaat atorfinitsinneqassasut , sulisussat inuinnaat pingasut aamma programmimik ataqatigiissarisussaqaq ataaseq. Kingulliup taaneqartup ulluinnarni ingerlatsineq aamma pillaatimik atuinermi avatangiisit akisussaaffigissavai, aamma suliassanik isumaginninneq avataanilu suleqatinik suleqatiginninneq, tarnillu pissusaanik ilisimatuup sullitassat kikkuunerinik nassuiaasartussaallunilu katsorsaanerit ingerlattartussaavai (unnersuutini qup. 41). Pinerluttunilli Isumaginnittoqarfiup nalilermagu programmimut ataqatigiissaarisoriaqartoq, taava aalajangerneqarpoq isumaginninnermut siunnersortitut atorfik taassuminnga taarserneqassasoq.

Januarip aallaqqaataanni 2022-mi programmimik ataqatigiissaarisoq suliaminik allartitsisvoq, taanna isumaginninnermut siunnersortitut iinniarsimasuuvoq, qaammatillu ingerlanerani sungiusaasussat katersorneqarput sungiusaasartussatullu sulilernissaminnut pikkorissarnerat aallartinneqarluni. Naliliinerup nalaani (juni-september 2023), sungiusaasartussat 14-init ilinniareersimalerput, taakkulu qanoq suliamikku tunuliaqutamikkullu agguataarsimanerat ataanni takusinnaavat:

- Programmimut ataqatigiissarisooq ataaseq isumaginninnermut siunnersortitut ilinniarsimasooq, ilitsersuisutut ilinniarsimasooq aamma programmip ingerlanneqarnerani tarnip pissusaanik ilisimatuumut pisariaqarfiini taartaasinnaasooq.
- Immikkoortortami pisortaq isertitsivimmi paarsisutut tunuliaqutalik, ilitsersuisutut ilinniarsimasuuvoq aamma pisariaqarfiini ilitsersuisunut allanut taartaasinnaalluni.
- Inunnik isumaginnittoq, taassuma ilitsersuisuujutigaluni aamma Inussummi peqqissumik avatangiisseqarnissaq nakkutigisaraa.
- Tarnip pissusaannik ilisimatuut marluk, aappaa Inussummut pingaarnertut attaveqartuuvoq. Ilitsersuisutut sulinermi saniatigut tarnip pissusaanik ilisimatuup kikkut nassuiarneqassanersut aamma kikkut navianartorsionersut paasiniassallugit suliarisarpai. Tarnip pissusaanik ilisimatuup aappaa annerusumik peqanngittoqarnerani taartissatut atuuttarpoq.
- Isertitsivimmi paarsisut tallimat, taakku ilitsersuisuujutigalutik immikkoortortami ammasumi sulisuupput.
- Suli aamma isertitsivimmi paarsisut allat marluk ilitsersuisutut sulipput, aappaa atorffimminut tunuarpoq aappa suli Pinerluttunik Isumaginnittoqarfiup ataanni sulivoq.

3.1.2 Parnaarussaannermi avataangiisit aamma ulluinnaat ilusilersorluakkat

Immikkoortoq Inussuk Nuummi Isertitsivimmiippoq. Isertitsivik Nuummiittoq nutaatut isertitsivittut sananeqarpoq ukiorlu 2019 atulerluni. Isertitsivik parnaarussivimmut assingusumik matoqqasumik immikkoortortaarpoq, taanna kaajallallugu qarmaqarpoq. Taasuma saniatigut "ammasumik" aamma immikkoortortaarpoq. Parnaarussat ammasumiittut akuersissummik tunineqarsimagaanngamik illoqarfimmi sulisinnaasarput aamma isertitsivik qimallugu anisinnaatitaapput. Immikkoortortaq Inussuk isertitsiviup ammasortaani inissisimavoq. Immikkoortoq ammasumik pineqartartoq sisamanik immikkoortortaarpoq, marluk inunnut arfineq-pingasunut inissalik aamma marluk sisamanut issallit , taakkunannga immikkoortortaq minneq arnanut inissiaavoq. Unnersuutini siunnersuutigineqarpoq katsorsaannermut inissat 8-12 pilersinneqassasut, taamaattumik januarip aallaqqaataanni 2022 immikkoortoq ataaseq inunnut arfineq-pingasunut inissalik immikkoortortanngortinneqarpoq Inussummik taallugu. Pinerluttunik Isumaginnittoqarfik malillugu inissanut arfineq-pingasunut (aqqaneq-marlunuuunngitsoq) isertitsiviup ammasortaani aalajangiineq tunngaveqarpoq nalilerneqarmat qanoq immikkoortortap ammasup atorneqartartiginera tunngavigalugu.

Parnaarussat sunngiffiminni immikkoortortani sumiluunniit angalaarsinnaapput aamma immikkoortortani kikkunntut tamanut atornerqarsinnaasuni, taamaallaat arnanut immikkoortortaq eqqaassanngikkaanni. Tamanna parnaarussanut tamanut atuuppoq aamma Inussummut peqataasunut. Arnat immikkoortortani tamani angalaarsinnaapput tassa isertitsiviup ammasortaani, kisianni arnat immikkoortortaannut taamaallaat arnat isersinnaatitaapput.

Ulluinnarni immikkoortortami Inussummi , soorlumi isertitsiviup immikkortortaanni allani pisartut, inuuneq assigiikkajaamik ingerlasarpoq, tassa ullormut pisartut assigiimmik ilusilersugaapput (illumini maligassat):

07.00: Itersarneqarpoq, katersorneqarpoq (weekendini nalliuttunilu nal. 08.00)

07.00-08.00: Ullaakkorsiorneq (weekendini nalliuttunilu 08.00-09.00)

08.00-16.00: Sulineq

11.30-12.30: Ullo'qqeqasiorneq

17.30-18.30: Unnukkut nerineq

21.30: Angerlarneq

Parnaarussat tamarmik ullup ingerlanerani sulisussaapput. Suliaq tassaasinnaavoq annikitsumik eqqiaatitaaneq soorlu eqqaaviit imaarneri, ininik kikulluunniit tamarmik atorsinnaasaanik eqqiaaneq, illumik aserfallatsaaliuineq imaluunniit sanalunneq. Ulluinnarni eqqiaanerup saniatigut, parnaarussammi tamarmik tassunga akuutinneqartarmik, taava sapaatip akunneranut marloriarlutik parnaarussat immikkoortortami Inussummiittut programmimut tunngasumik suliaqartarput, tamanna taakkununga aamma pinngitsooratik suliaasaannut ilaatinneqarpoq: Illerngit ataasinngornikkut aamma pingasunngornikkut nal. 10-12 ingerlanneqartarpoq, Alloriarnerlu marlungornikkut sisamannornikkullu nal. 10-12-imut ingerlanneqartarluni.

Sapaatip akunnerani ullut taakku sisamat parnaarussat programmeqartinneqartarnerini inunnik isumaginnittoq parnaarussat ilaanik aappaqarluni poor'luliortarpoq, tamarmillu ataatsikkut immikkoortortaqarfiup iggaviani ataatsimoorussami ullaakkut kaffisoqatigiittarput. Taassuma ataanni aamma programmimut ataqatigiissaarisoq, tarnip pissusaanik ilisimatooq aamma ullormut ilitersuisuusussat. Programmimi taakkunani marluusuni sulineq eqimattakkaarluni ingerlanneqartarpoq, taakkunanilu parnaarussat tamarmik programmimut attuumassutillit ilaasarput ilitersuisut marluk peqatigalugit.. Tamanna immikkoortortami peqqinnissaqarfimmi isertitsiviup

immikkoortortaani matoqqasumiittumi pisarpoq (ataani sukumiinerusumik tamanna iserfigineqassaaq).

3.1.3 Parnaarussat Inussummut ilaalersartut amerliartorneri Tilgang af dømte til Inussuk Soorlu oqaatigineqareersoq Inussuk suliasamat meeqqat inuusuttuaqqallu kinguaassiutitigut pinerluffigineqartarnerisa akiorniarneqarnerannut tunngasuuvoq. Hensigten med Inussuup siunertaraa meeqqanut inuusuttuaqqanullu kinguaassiutitigut pinerlussimasut Inussummi ingerlareerlutik sullissivimmuut katsorsaavimmuut Klinik Killiliisa-mik taaguutilimmuut innersuunneqarlutik ingerlaqqittassasut. Klinik Killiliisami inersimasut innarliisartut meeqqanik inuusuttuaqqanillu innarliisimasut nassuiarnerneqartarput katsorsarneqarnissamillu neqeroorfigineqartarlutik. Parnaarussat inersimasut inersimasunut kinguaassiutitigut pinerliisimasut Klinik Killiliisap katsorsaanissamik neqeroorneranut ilaatinneqanngillat.

Naak suliniutit aallaavimmikkut meeqqanik inuusuttuaqqanillu immikkut ittumik illersorniarlugit iliuusaagaluartut, taamaattoq pinerluttunik isumaginnittoqarfimmit suliniutit parnaarussanut tamanut atuuttussatut naatsorsuutigineqarput, tassani pineqarput Nunatsinni eqqartuunneqarsimallutik pillaammik atuillutik isertitsivinniittunut kinguaassiutitigut pinerlussimasunut tamarmiusunut. Paasisutissat tunngavigisat najoqqutaralugit allassimannikkaluarpoq, kisianni paasivarput kinguaassiutitigut pinerlussimasutut eqqartuunneqarsimasut programmi malillugu februarimi 2022 aallartissamasut tamarmik Isummut aggeqqusaasimasut. Taamaattumik naliliinisap tungaanut maannamut kikkorpiaat Inussummut ilanngunneqartassanersut suli pinngilaq, tassami kinguaassiutitigut pinerliisimasutut eqqartuunneqarsimasut tamarmik programmimut ilaatinneqarmata.

2023-mi septembarip naanerani parnaarussat katillugit 50-it Inussummi aallartissimapput. Taakkunanit 50-iusunit Inussummi aallartissimasunit meeqqanut kinguaassiutitigut pingaarnertut pinerlussimasut 28-usimapput, tassa eqqartuunneqarnerat malillugu, inersimasunullu kinguaassiutitigut pinerlussimasut pingaarnertut, eqqartuunneqarnerat malillugu inuit 22-usimallutik.

Parnaarussat katillugit 42 -t Illerngini programmi sapaatit akunnerinik pingasunik sivilissusilik naammassisimavaat, marluk assigiinngitsunik peqquteqarlutik asoorsimapput kitsinerullu nalaani suli arfinillit programmimik ingerlatsillutik. Parnaarussat 36-t programmi programmi suli takinerusoq Alloriarnermik taasaq naammassisimavaat, taanna sapaatit akunnerinik arfineq pingasunik sivilissuseqarpoq. Parnaarussat qulingiluat eqqartuunneqarnerat ima naatsigisimavoq,

parnaarussaanerini Alloriarneq naammassillugu ingerlanneqarsimasinnaannani, pingasut programmimik unitsitsiinnartariaqarsimapput, ilaatigut kajumissutsimik amigaateqarlutik, ataaseq misiliummik iperagaasimagami ataatsillu programmimut ilaanissaminik neqeroorfigineqarsimanginnini pissutigalugu.

Inussuup siunertaanut ilaavoq, sulisut parnaarussat meeqqanik inuusuttuaqqanillu kinguaassiutitigut pinerlussimasunut eqqartuunneqarsimasunut katsorsartinnissaq Klinik Killiliisami neqeroorutigisinnaagamikku. Inussummut attaveqarsimasunit 21-usut nalilerneqarsimapput sexologiskimik katsorsarneqarnissaminnik pisariaqartitsisuusut, taakkunanit 16-it nalilerneqarsimapput Klinik Killiliisami sexologiskimik katsorneqarnissaminnut kajumissuseqartutut tassa iperagaareernerup kingorna. Maannamut inuit 12 kajumissusertik naapertorlugu tassani katsorneqarput sisamallu maannamut utaqqisuniillutik.

3.2. Parnaarussanut eqqartuunneqarsimasunut suliniutit

Suliniutini aalajangiunneqartuni meeqqanut inuusuttuaqqanullu tunngasumi suliniutit pingaarnersaraat, meeqqat inuusuttuaqqallu navianartorsiortut iliuseqarfigissallugit, taamaattumik Pisorta qarfik Pinerluttunik Isumaginnittoqarfik ,Koncern Kriminalitetsforebyggelse (Immikkoortortaq Pinerlunnissamut Pitsaaliuisoqarfik) peqquneqarpoq programmimik marloqiusamik aallatsitseqqullugu kinguaassiutitigut pinerlussimasutut eqqartuunneqarsimasunut suliniummik kajumilersitsisinnaasumik sammitinneqartussamik aallarneeqqullugit.

3.2.1 Illerngit aamma Alloriarneq

Unnersuut 13-imi takuneqarsinnaavoq fase 1-ip siunertarigaa (Illerngit) parnaarussat kinguaassiutit atornissaannut ilisimasaqalissasut, kinguaassiutitigut ineriarnormut tunngasut aamma killiliisinnaanermut tunngasut. Anguniarneqartunuttaaq ilaavoq oqaasertaliisinnaanermut paasinnineq aamma ersarissumik killiliisinnaaneq. Tamakku tunuliaqutaralugit programmi Illerngit ineriartortinneqarpoq, tassalu taanna fase 1-imik taasaq. Illerngit programminit allanit Pinerluttulerinermi Isumaginnittoqarfiup ataanni piusunit aallaveqanngilaq. Kalaallilli akornnganni , pissutsit maaniittut aallaavigalugit ineriartortinneqarsimalluni. Siullermik Illerngit programmimi fase 1-iusussatut eqqarsaatigineqarsimagaluarpoq, sulisulli misilittakkatit siulliit naapertorlugit aalajangersimapput programmit taakku marluk periarfissat malillugit iniminnik paarlaatissasut. Taamaasiornermut peqqut annerpaaq uaniippoq sulisut misigisimagamikku eqimattat Alloriarnerup ataaniittumi eqqissisimanerusumik isumalluarnartumillu pilersitsisartoq, tassanimi pineqartut

ulluinnarpallaarnerusaramik Illernginili inummut tunngaqqissaartut navianaratarsinnaasullu eqqartorneqartarlutik, taakkulu gruppeqatigiit imminnut sungiutereerneranni pigaangamik tamanut toqqissinarnerusarpoq pissarsiaqarnarnerusarlunilu.

Inussummi peqataasussat aallartitinnatik atuagaarannguamik tunineqartarput, tassuma siunertaraa parnaarussat Inussuup suuneranik paasissutissanik tuniorassallugit, taamaasillutik immikkortortami suut ilimagisinnaanerlugit nalunngereerniassammasuk. Atuagaaqqami makkutakuneqarsinnaapput: *Illerngit suna pingaarnertut siunertarineraa, peqataasut meeqqanu, t inuusuttuaqqanut inersimasunullu kinguaassiutitigut pinerluttarnertik unitsissagaat.* Kinguaassiutitigut pinerlussimasunut eqqartuusinerit ilai sivikitsuinaasarput . Taamaakkaluartorli parnaarussap Illerngit ingerlattussaavai, taannami programmi taamaallaat sapaatit akunnerinik pingasunik sivissuseqarpoq. Illerngit aallartinneqartarpoq parnaarussap ilitersuisunik oqaloqateqarneranik, tassani programmi sunik imaqarnerisooq oqaluttuarineqartarpoq. Peqataasut Illerngini sammisaat makkuupput (Illerngini suliaassanut mappi):

1. Inuup pisariaqartitai
2. Pisariaqartitat killissallu
3. Kinguaassiutitigut ineriartorneq
4. Inatsisit kinguaassiutitigut killissat qaangerneqartarneri pillugit qanoq oqarpa
5. Killissat qaangerneqartarnerisa kinguneri
6. Kinguaassiutitigut pisinnaatitaaffiit
7. Killerititat aamma kinguaassititigut akuersineq

Illerngit naammassineranni peqataasut ataasiakkaarlugit oqaloqatigineqartarput, taamaaliornerup siunertaraa peqataasut ilitersuisooq suleqatigalugu inuunermit pinerloqqiffiunngitsumut ingerlanissaq pilersaarusoqatigiillutik suliarissagaat.

Fase 2 tassaavoq programmi takinerusoq Alloriarnermik taaguutilik, taanna sapaatit akunnerinik arfineq-pingasunik sivissuseqarpoq. Unnersuussut 13-imi takuneqarsinnaavoq fase 2 -mut tunngasoq *"ineriartortinneqarsimasoq nunat assigiinngitsut akornganni pinerluttunut pinaveersaaritsiniarnermi nunarsuarmit tamarmi akuerisaasoq aallaavigalugu, RNR (Risk-Need-Responsivity), taanna aamma qallunaat pinerluttunik isumaginnittoqarfimmini atorpaat."* 2020-mi Pinerluttunik Isumaginnittoqarfimmi programmi kajungilersitsiniut MOVE-mik taasaq parnaarussivimmi Nørre Snede Fængsel-imi atulerpaat. Programmi pinerluttunik pinaveersaartitsiniarnermi katsorsartinnertut ingerlanneqarpoq, aqqissuunneqarsimallunilu siunertaralugu inuit kinguaassiutitigut pinerlussimasutut eqqartuunneqarsimasut katsorsartinnissaq aqqusaarlugu ingerlattassagaat. Alloriarneq aamma taakku MOVE-mi tunngaviusut malillugit

ineriartortinneqarsimavoq, taakkulu misilittakkat Nørre Snede Fængsel-imi misilittakkat tunngavigalugit ilusilersorneqarsimalluni.

Soorlu Illerngini taamaaliortartut aamma Alloriarneq aallartitinnagu peqataasussat ataasiakkaarlugit ilitsersuisumit oqaloqatigineqartarput, oqaloqatigiinnermi programmip imarisai oqaluttuarineqarlutillu sammineqartarput. Programmip affaa ingerlareeraangat taava pingasukkaarlutik oqaloqatigiittarput, oqaloqatigiinnermilu makkuninnga suliallit peqataatinneqartarlutik: Inuk atassuteqaataasoq, tarnip pissusaanik ilisimatoq, isumaginninnermut siunnersorti / sullissisoq aamma programmimut ataqatigiissaarisoq. Programmip naammassinerani tarnip pissusaannik ilisimatoq oqaloqatigineqartarpoq, taassumalu nalilersortarpaa Klinik Killiliisami katsorsartinnissamut parnaarussap pisariaqartitsinera.

Alloriarnerup sannaataanni takusinnaavat (Alloriarnermi suliassanut mappi):

Uge 1: Eqimattani malittarisassaat

Uge 2: Ilagisartakkat

Uge 3: Eqqarsaatit iliuuserisartakkallu

Uge 4: Allanguineq – nutaanik iliuuseqartalerneq

Uge 5: Misigissutsit aamma iliuuserisartakkat

Uge 6: Attaveqatigiinneq

Uge 7: Stressimik aqutsisinnaaneq

Uge 8: Aqqut nalilik

Alloriarnerup naammassinerani peqataasut ineriarnissamut pilersaarummik suliassanut mappiminni suliaqartinneqartarput, taannalu eqqimattaqatiminnut saqqiuttussaavaat.

Eqimattaqataasa peqataasoq suliaq qanoq igineranik oqaaseqassapput (feedback). Peqataasup faset taakku marluk naammaseeraangagit taava nalliuttorsiorpalaartumik katerisimaartoqartarpoq, tassanilu peqataasimasut nersornaammik programmit naammassisimanaerannut allagartartaartinneqartarput (diplom).

Taakku programmit faset marluk sanileriillutik ingerlanneqartarput. Eftersom man skal være indsat på en af Inussuup immikkoortortaani arfineq pingasunut inissalimmi parnaarussaasut programmimut ilaasinnaatitaapput, programmillu aappa takinerungaatsiarmat programmit tamarmik ”ulikkaarinnaasarput” (peqataasut arfineq-pingasut).

Programmit ingerlaavartumik ingerlanneqarmata taava peqataasut nikerarsinnaasarput, aamma gruppimiittut amerlassusai qanorlu periuseqarneri ingerlanerilu assigiinngissiinaasarput.

Taamaattumik ilimanangilluinnarpoq programmi peqataasunik taakorpianik inuttaqarluni aallartinnerminii naammassinissaminut ingerlanneqarsinnaasoq.

Alloriarnerup ukkataraa peqataasut inuttut ineriartorlutik alloriassasuut, Illernginiit assigiinngissutigaa Alloriarnerup ingerlanneqarnerani tamatigut tarnip pissusaannik ilisimatoq qallunaatut oqaasilik aamma ilitsersuisoq kalaallisut oqaasilik peqataatinneqartarmata.

Taamaattumik Alloriarnerup ingerlanneqarnerani tamatigut oqalusimik peqataasoqartarpoq, taannalu tarnip pissusaannik ilisimatuup saniani issiasarpoq. Oqalutsip oqaloqatigiinnerit pingaarnersiorlugit tarnip pissusaannut ilisimatumut ingerlateqqittarpai aamma tarnip pissusaannik ilisimatuup parnaarussanut oqaasii nutsertarlugit.

3.2.2 Ilitsersuisup inuttaaffia Instruktorrollen

Inussummi programmimut aaqqissuisup atorfik tigummagu isumaqatigiissut ukiunut arlalinnut atuuttoq piffissami tassanerpiaq aamma aallartippoq, taamaattumillu aallartinneraniit qaammat ataaseq qaangiutiinarpoq parnaarussat siulliit Inussummi aallartissinnaallutik. Tamanna ima paasisaraqarpoq tassa isumaqatigiissutit suli pilersinneqanngikkallarmatali pinerluttunik isumaginnittoqarfimmiit piersaarutit aallartinneqareersimasut. Soorlu assersuutigalugu ilitsersuisuusussanut ilinniartitsiartortut Danamarkimiit ukiunut arlalinnut isumaqatigiissutip qaammataanni siullermik tikereersimasut. Aappasaanik aalajangiunneqareersimavoq ilitsersuisutut ilinniarnaq siullermik pinerluttunik isumaginnittoqarfiup iluaniissasoq aamma sivilisujussanngitsoq ilikkaruminaallunilu. Tapiliussatut takuneqarsinnaavoq misilittakkat taartigeeqqatigiittarnissaat piuartussatut pingaartinneqartoq, soorlu programmit ingerlateqreerneranni isummersoqatigiinnerni, soorlu feedback eqqarsaatigalugu. Taamattaq akuttunngitsunik piginnaasanik ineriartortitsinerit brush-up-kursusini taasat ingerlannerisigut.

Immikkoortortap Inussuup ilisaritinnerani isertitsivimmi paarsisut suliai (aammami sulisut allat) marloqiusanik atorfeqalersut oqaatigisinnaavagut. Nutaajunngilaq isertitsivimmi paarsisut atorsaatiginagu aappaatigut nakkutilliisuujutigalutik aamma parnaarussat kissaataannut anguniagaannullu sapertussaannngitsut taamattaq parnaarussap kamanneranut pakatsillunilu neriuutaarunnerani eqqaaniittussaallutik, aappaatigullu aamma inuttut ataasiakkaat ajornartorsiutaannik oqaloqatiginnissinnaasussaallutik, annaasaqarsimappata aliasunnerini ikorfartuisussaallutik il.il. Ilitsersuisutut inuttaaffik programmimut atatillugu inuit ataasiakkaat

oqaluuserisani inummut tunngalluinnartuni, immalu parnaarussap siorngatigut kimulluunniit oqaatigisimanngisaannarsimasaannut tunngasut tikinneqartarput, tamannalumi suliaannut atatillugit nutaarluinnaavoq. Tamanna ajornartorsiutaasinnaavoq allanilli aamma akuersaagassatut ajunngitsutut isigineqarluni. Atisarineqartut ilisarnaatitut naleqarput taakkulu aamma immikkut pingaarutilittut erseqqissaatigineqartarlutik. Paarsisut uniformeqartuaannarput, programmimi ingerlatsinerit eqqaassanngikkaanni.

Ajornartorsiut uaniippoq atorfiit tamarmik kalaallisut oqaasilinnik inuttalernerqarsinnaaneq ajormata, tamanna pingaangitsuunngilaq imaluunniit taamaallaat Inussummut tunngasuulluni. Piviusorli uaniippoq programmimik aaqqissuussisoq imaluunniit tarnip pissusaannik ilisimatuut kalaallisut oqaaseqartuunngimmata. Naak oqalutseqarnek atuukkaluartoq isiginngitsuusaarsinnaanngilarput, oqalutseqarnerup naammaginarumik nassuiaasinnaaneq aamma aarlerissuteqarani oqaloqatigiissinnaaneq, parnaarusap taakkulu sulisut taaneqartut akornganni, pisinnaassanngimmat. Pisut kingunerisinnaavaat isertitsivimmi paarsisunut/ ilitsersuisunut akisussaaffik annertoorujussuaq tussinnaammat. Akisussaaffik illuatungaaticut tassaasinnaavoq oqaatsinut tunngasoq aamma programmimut tunngatillugu akunniliulluni sullissinerusinnaavoq, tassa oqaatsinik annissinngikkaluarluni parnaarussamiit suleqatinut atassuteqatigiinnermi ingerlanneqartut, tamakku suliamut tunngatillugu aamma nalilersorneqartarmata.

4. Misilittakkat

Kapitalimi uani misilittakkat peqataasut Inussuup atuuttileqqaarananiit misigisartagaat ilisaritinneqassapput. Kapitalimi gruppi alaatsinaaneqartumi apeqqarissaarnernit suliarineqarpoq aamma inuit ataasiakkaarlugit apeqqarissaarfigineqarneriniit pisuulluni, tassa ilitsersuit , tarnip pissusaannik ilisimatuut, programmimik aaqqissuussisoq, ilitsersuisunngorniarlutik ilinniartoq aamma parnaarussat peqatigalugit ingerlanneqartumi. Taakku saniatigut nakkutiginninnermi paasisat, tassa Alloriarnerup ingerlanneqarnerani aamma ilitsuisusut brush-up-kursusertinneqarneranniit.

4.1 Ilitsersuisut

4.1.1 Tunuliaquttat aamma misilittakkat

Gruppimi alaatsinaaneqartumi apeqqarissaarnerni ilitsersuisut sisamat ilaatinneqarput, taakkunanit pingasut isertitsivimmi paarsisutut ilinniarsimasuupput, kingullerlu inunnik isumaginnittutut ilinniarsimasuulluni. Ilitsersuisoq ataaseq ukiut qulit sinnerlugit misilittagaqarpoq tassa Nunatsinni Pinerluttunik Isumaginnittoqarfiup ataanni misilittagaliulluni, marluk ukiut pingasut arfinillilu akornganni atorfeqarsimasuupput, kingullerlu ukiut pingasut ataallugit sulisimalluni. Tamarmik sisamallutik Inussummut attaveqarsimapput ukioq ataaseq sinnerlugu, ilitsersuisut marluk suliniutip aallartinneraniit ilaasimapput, allalli marluk ukiup affaata ingerlanerani ilanngussimallutik. Ilitsersuisut arlaannaalluunniit siorngatigut pinerluttunik isumaginninnerup iluani programmimut tunngasumik suliaqarsimangillat, ataaserli prgrammimut allamut atornerluinermut tunngassutilimmi suliaqartuusimalluni. Ilitsersuisut taakku sisamat Illerngini aamma Alloriarnermi ilaapput, ilaasa pingaernerutillugu programmit marloqiusat peqataaffigaat . Ilitsersuisut tamarmik kalaallisut qallunaatullu oqaaseqartuupput.

Tarnip pissusaannik ilisimatoq apeqqarissaarfigineqartoq Danmarkimi ukiorpassuarni Pinerluttunut Isumaginninnerup ataanni sulisimavoq, taassumalu ataani kinguaassiutitigut pinerlussimasunik sullissisisimalluni aamma kalaallit parnaarussat sullitarisimavai. Ilinniakkaminik naammaseqqammerluni Anstalten ved Herstedvester imi sulilersimavoq (maannakkut taaneqartarpoq Herstedvester Fængsel), piffissamilu siullermi inuit ataasiakkaarlugit nassuiagassat oqaloqatigisarsimavai, tassalu pineqarput qallunaat kinguaassiutitigut pinerluuteqarsimasut, taassuma kingorna ukiuni qulingiluani kalaallit parnaarussat tigummineqarallartussat immikkortuanni sulisimalluni. Inuk apeqqarissaarfigineqartoq eqimattanut programminut aaqqissuulluakkanut siorngatigut misilittagaqanngilaq, kisianni gruppimut tunngasut assut suleqataaffigisimavai ilisimasaqarfigalugillu. Taanna Inussummut attuumassuteqalerpoq aggustusip aallaqqaataanni 2022-mi, taamaalinerani programmi ukiup affaata missaanni ingerlanneqareersimalerpoq. Aalajngersimasumik Alloriarnermi ilitsersuisuujutaa aamma inunnik tarnip pissusaatigut nassuiagassanut apeqqarissaartartuuvoq aamma parnaarussat nalilersortarpai taakku katsorsaavimmi Klinik Killiliisa-mi ingerlaqqissanersut innersuuttarlugit.

4.1.2 Ilaasussanik katersuineq taakkulu progammip tungaannut kajumilersitsinrq

Taakku ilitsersuisut sisamat Inussummut akuulernerat assinngiinnngilaarpoq. Ataatsip suliniummut atorfik qinnuteqarfigaa pillugulu, allat imminnut inuttut ineriartornissartik anguniarlugu aamma takuniarlugu inunntu paquminarsinnaasunut oqallisigeqqusaanngitsunut tunngasunik

suliaqarsinnaanerlutik paasinarlugu. Erseqqissarneqarpoq programmimut aaqqissuisoq oqaloqatigilluarsimagamikku, tassa suliassamut suli pulatinnatik. Soorunalimi aamma programmi aallartitinnagu assigiinngitsunik isumliuteqaqqaarsimapput, tamannalu ilitsuisut ilaata erseqqissarpaa:

Soqutiginnilerpunga taassuma arnap [programmimut aaqqissuisuisuup] soqutiginarluartutut eqqartorluarmagu. Taava imminut oqarfigaanga eqqarsaatiginiarlugu. Tassami Nunatsinni atoqatigiinnermut tunngasut pinerluutit uatsinnut assorsuaq paquminartuullutik eqqartoruminaakkamik. Tamakku eqqarsaatigeqqaartariaqarakkit. Taava eqqarsalerpunga, immaqami inuiaqatigiinnut pitsaanerussaaq nutaamik misileeqataaguma. .

Alla oqaluttuarpoq sapaatit akunneri arlallit atorlugit eqqarsaqaarsimalluni. Ilitsersuisussat allat suliassaq pillugu oqaloqatigereerlugit aamma ulluinnarni tassani sulinerup ingerlasarnera paasisaqarfigereerlugu, taamaasiorterminimi soqutiginnikkaluttuinnarsimavoq, taava ilitsersuisunnngornissani akuerisimavaa. Ilitsersuisut taakku sisamat tamarmik misigisimapput "toortalaarneqarsimallutik", taamaasillutillu ilitsersuisussatut qinerneqarsimallutik. Neqeroorut tigussanerlu tamarmik eqqarsaatigilluareerlugu aatsaat akuerisimasartik.

Ilitsersuisussat allat assignagit, tarnip pissusaannik ilisimatuup suliassami suuneranik ilisimasaqareersuuvoq. Taasumami inuit kinguaassiutitigut pinerlussimasutut eqqartuunneqarsimasut sullittarreersimavai, tamannalu misilттаqarfigalugu. Tarnip pissusaannik ilisimatumut paquminartunut tunngasunut sorsoqqaartussaannngilaq. Tassunga kalaallinik parnaarussanik sullissereersimalluni, sivisulaamillu suliaq qimassimareersimallugu, Kalaallit Nunaannut nuulerneq suliassamut qinnuteqarneq kajumilersitsissutigisimavaa:

Qangali sinnattorisarsimavara maanga nuunnissara. Maaniittarnikooqaanga [Kalaallit Nunaannii] tassa suliarisimasannut atatillugu. Tassanngaannaq Inussummi periarfissaq takkuteriasaarpoq, taamaattumik ilaqutariuulluta eqqarsarpugut maanna periarfissinneqarluta, misiliivugullu.

Nalinginnaasumik misinnarpoq inuit isumalluutit amerlassusaat naammattut, immaqalu allaat isertitsivimmi immikkoortortanut allanaut sanilliullugu allaat iluaqutissartaqartoq, soorlu tarnip pissusaannik ilisimatuup oqarneratut:

Isumaqarpunga inuit isumalluutit naammalluartut . Allaammi oqarsinnaagunarpugut isertitsivimmut tamarmut sanilliulluta sulisussanik isumalluutinik nukatsinneqarluta. Inussuk inissat allat eqqarsaatigalugit pingaarnerusutut inissisimavoq, nammineerluta

immikkoortortaqarpugut tassanilu perorsaannermut tunngasumik allaat ikiorteqarluta. Oqarnianngilangali sipporlugit peqarluta, kisianni naammappugut. Misigisimanngilagut isumalluutininik amikkisaarluta.

4.1.3 Programminut sungiusaaneq aamma ilisarititsisineq

Ilitsersuisussat sisamaasut, taakku gruppimut alaatsinaaneqartumut ilaallutil apeqqarissaarfigineqartut aamma tarnip pissusaannik ilisimatoq ilisarititsinermut pikkorissarneqarsimpput tassa ilitsersuisunngunnginnerminni. Aallaqqaataanniit peqataasut oqaluttuaraat sapaatit akunneri pingasut pikkorissarneqarsimallutik, Danmarkimiit atuartitsisussat tikissimapput taakkulu programmip aallartinnissaannut, tassa januar-februarimi 2022-mi ilinniartinneqarsimallutik. Kingornatigut ilannguttut ukiakkut 2022-mi sapaatit akunnerini marlunni sakkortuumik pikkorissarneqarsimapput. Ilitsersuisut tarnillu pissusaannik ilisimatoq isumaqanngillat, atortussanik allakkianit allanik tunineqarsimasut, ilitsersuisut mappiiniittut eqqaassanngikkaanni:

Isumaqanngilanga, imarisaannut tunngatillugu ilitsersuisup mappiiniittut kisimik allaaserinninnerit. Suliap allaagineqarnerani annikitsumik Inussuup suunera taaneqarpoq. Aallartilerama mappinik tunineqarpunga. Tassani paasivara Alloriarnermi programmit arfineq-pingasuuussut aamma Illerngini sapaatit akunneri pingasut, taamaasillunga aallartitinnanga paasisaqarfigaakka.

Ilitsersuisunngorniarluni sulinissamut ilinniartitaaneq ”sulitut illuat”-nik (”personalehuset”) taaneqartartumi ingerlanneqarpoq, taanna immikkortortap sulisoqarfiunngitsup tallinerani inissisimavoq, tassa Nuummi Isertitsiviup qarmaata avataaniilluni. Ilinniartitaanermi illinniartitsisut oqallissaarutininik saqqummiussisarput, aamma eqimattakkaarlutik sungiusartinneqartarput, taamaasiornerni peqataasut nikerarlutik eqimattaasaartarlutillu ilitsersuisuusaartarput. Taamaasiornerni sammisassat assigiinngitsut programfaseninngaaneersut ingerlanneqartarput. Taamaasillutik aamma ilitsersuisunngortussat imminni suleqatiminnilu nalusatik /sianiginngisatik takusinnaalersarpaat, tamakku malugisaat parnaarussanik sullissinermi programmip sammineranut attuumassuteqalersinnaasarput.

Ilitsersuisut ilaasa programmip sammisaannut oqalliseqataasallutik assorsuaq killigisaminnik qaangiinertut aamma unammillernartutut misigaat. Minnerunngitsumik sammisat Illerngini sammineqartut pillugit, taakkumi kinguaassiutinut tunngasut ukkataraat. Taamattaaq aamma imaarisaasa qallunaatummiit kalaallisuumut ingerlatinniarnannut tunngatillugu:

Unamillernarsinnaasaqaaq qallunaatuumiit kalaalisuumut nutserissalluni. Sapinngisannguaq tamaat atorlugu nutserisarpugut. Ingerlaannartumik qallunaatuumiit kalaallisuumut nutserigaangama misigisimasarpunga soorlumi inoqatinnik tikkuartuillunga. Iluamik nutserinissaq pingaaruteqaaq. Oqaatsit atorneq ajukkavut [taaguutit kinguaasiutinut tunngasut], aallartikkatta assaorsuaq unamminartippavut. Angutit kannaat arnallu kinguaassiutaat tamakkulu eqqartortussanngoratsigit eqimattaarannguvugut. Tarnip pissusaannik ilisimatuut qallunaallu usuk, utsuit il.il.assigiingitsorpassuarnik taaguuteqartippaat. Kalaallisut taamaallaat utsuk / usuk.. Allani taaguuteqanngillat – allani oqaaseqanngilaq tamakku tungaannut.

Pinerluttunik isumaginnittoqarfiup tungaanniit ukioq siulleq ilitsersuisut piginnaanerinik ineriartortitsinissaq pingaartinneqarsimaqaaq. Ilitsuisut siulliit januar-februarimi 2022-mi sapaatit akunneri pingasut pikkorissarneqarput. 2022-imi juninngoriiginnartoq taakku ulluni pingasuni pikkorissarneqaaqqipput brush-up-kursusimik taasamik. Oktobarimi 2022-mi ilitsersuisussanut nutaanut ilitsersuisooreersunut brush-up-kursusi katigullugit ingerlanneqarput. Taassuma kingorna oktobarimi 2022-mi brush-up-kursusertoqarpoq.

Kursusit saniatigut ilitsersuisunngortut novembarimi 2022-mi Danmarkimut paasissarsarsiorinneqarput, taakkunungami misigitinneqarusuppoq qallunaat parnaarussiviinni programmi suliniut qanoq ingerlanneqartarnersoq. Danmarkimut angaartinneqarnerup ilitsersuisut misigisaqarfigaat namminneq aqut ajunngitsoq atoritsik, allaallumi immaqa ilaatigut tikeraakkaminnit siuarsimanagerullutik allaat, immalu aamma qallunaat parnaarussiviinnut programmimut tunngasunik isumassarsianik nutaannik tunniussaqaarsinnaallutik:

Assigiilluanngikkaluarput imminnulli eqqaanaqaat. Danmarkimi allatut ateqarpoq. Soorlu tassa programmi takisooq [Alloriarneq]. Programmi naatsoq [Illerngit] piginngilaalluunniit. Tassa XX aamma XX [Pinerluttunik Isumaginninermi atuartitsisut]-kkut programmi naatsoq Nunatsinni kinguaassiutitigut pinerluttartunut programmi sananikuuaat. Eqqarsalersippavut immaqa aamma taakku tamanna Danmarkimi atorsinnaaruttoraat.

Programmi takisooq ukiuni marlunni ingerlatereersimavaat, uagullu taamaallaat ukiup aappata qeqqa ingerlannikuullugu – uagullu malinnaalluaqaagut. Allat aamma taama ingerlatsisut takullugit, - aallanit paasineqarluni. Tassami suleqatitsinnit arlalissuarnit maani paasineqanngilagut.

Ilitsersusut suliaminnut piareersarsuarsimasutut misigisimapput, aamma suliniutimut ilaatinneqarluarnertik malugisarpaat soorlu sulisut ataatsimiinneranni aamma supervisionernikkut. Tamakku saniatigut pingaartutut nalilerpaat ataatsimiinnerit kingorna nalunaaquttap akunneranik feedbackernissamut periarfissinneqartarnertik programmimut aqqissuisoq peqatigalugu. Tassani ullormut ataatsimiinnerup qanoq ingerlasimanera pillugu oqaluttuartaqput, suut siumukaatigineqarsimanersut aamma suut ajornartorsiutaasimanersut eqqartorneqartarput, taamattaq ilitsersuisut imminnut qanoq atassuteqarsimanertik eqqartortarpaat.

4.1.4 Peqataasut Inussuup siunertaanik allaaserinninnerat

Gruppi alaatsinaaneqartumi apeqqarissaarnermi aamma ataasiakkaarlugit apeqqarissaarfigineqarnerini aperineqarput, programmip suliniutip siunertaa imarisaalu qanoq allaaserisinnaaneraat. Siunertatut pingaarnertut kajumilersitsiarnermut suliniutit allaaserineqarajupput. Tarnip pissusaannik ilisimatuup peqataasussat kajumilersinniarnerinut atatillugu imminut takusinnaanermik oqaasertaliisimavoq: Inuit ataasiakkaat imminnut takusinnaalernerat aamma nammineerlutik misigissutsitit, stessernertik allanullu qanoq oqaloqatigeeriaasertik takusinnaalissagaat eqqarsaatigisinnaalerslugillu. Peqataasut meeqqanut inuusuttuaqqanullu 18-init inorlugit ukiulinnik innarliisimasutut eqqartuunneqarsimasunut kajumissaarutaasarpoq Klinik Killiliisami nangillutik katsorsarneqassasut. Taakku programmit marluk assigiinngitsorujussusrmik ingerlanneqartarput, takisooq Alloriarnermik taasaq inuppalaarneruvoq, naatsoq Illerngit eqqartuunneqarsimanerannut toraagaqarpoq.

Ilitsersuist gruppianni sammineqartut ataasiakkaat peqqissartumik allaaserineqarput. Allaaserineqartut ilagaat Alloriarnerup siunertarigaa peqataasut isummatik, pissusertik, kikkut ilagisarneritik, eqqarsaatitik, periutsitik aamma misigissutsitik, stressernertik oqaloqatiginneriaatsitik ilinniassagaat taamaasillutillu aqquumik allannguinnissaminnut nassaarlutik. Allaaserineqarpoq Illerngit siunertarigaat peqataasut killissatik ilinniassagaat, inatsisinut tunngasut, piginnaatitaaffiit aamma inuup pisariaqartitaannut tunngasut.

Programmimi naatsumi [Illerngit] kinguaasiutit pineqarnerupput. Programmimi angisuumi [Alloriarneq] nammineq ineriartorneq, nersugaaneq tamakkununnгалu tunngasut pineqarnerupput. Programmi naatsoq siulliunneqartarnikuugaluarpoq, taava kingorna takisooq, kisianni taamaasiornerup uiverneq, sammiveqarpianningineq kingunerivaa. Taamaattumik imminnut paarlaappavut imaasillugit programmi takineq siulliunneqartassasoq taava kingorna aatsaat naatsoq. Taamaasillutik aamma ajortoqarnera iluamik eqqarsaasorsorfigisinnaalerluartaramikku.

Programmimi ataatsimoortumi, tamarmik aqquusaagassaanni, Illerngit fase 1-itut allaaserineqarpoq. Peqataasunulli tamanut eqimattani programmimut ilaalerneq assorsuaq killigisanik qaangiinertut misigititsisarpoq, taamaaliornermi amerlanerpaanut nutaarluinnaavoq, tassa kinguassiutinut tunngasunik allanut eqqartuissalluni. Taamaattumik programit paarlaanneqarnissaat eqqartorneqarsimavoq, taamaasillutik eqqartuunneqarsimasut sivisuumik pillaammik atuisussat programmit taakku tamaasa naammassillugit ingerlassinnaaniassammatigik. Taamaasillutil peqataasut suleriaatsimut ammalluinnartumik unneqqarissumillu gruppini oqaloqatigiissinnaanerit aqqusiorneqarput, tassa sammisat ulluinnarpalaarnerit Alloriarnermi ingerlanneqarlutik, kingornalu aatsaat paqumarsinnaasut allanullu oqaatiginnngisaannarsimasat Illerngini tikinneqarlutik.

Programfaset tulleriinerisa aallartinnermi inissisimanerisa pitsaasimannginneri eqqaassanngikkaanni, taava ilitersuisut maanna siunertaq toraarlugu programfaset ingerlanneqarnerarpaat. Tarnip pissusaannik ilisimatoq ima itisiliivoq:

Isumaqarpunga ilikkagaqaqisut. Sammisat pitsassuupput, ingammik Illerngini sammisatsialaat pineqarput, taakkumi Nunarput eqqarsaatigalugu ineriartortinneqarsimapput. Nalunaqaaq oqaatigissallugit pitsaanerpaajunersut. Eqqarsaatigineqarsimagaluarpormi Illerngit aallartissutigineqassasut, taava kingorna Alloriarneq. Tamannali pitsaanerpaajunngilaq, tassanimi ingerlaannangajak aallartittarput kinguaassiutinut tunngasuni killissaq sumiinnersoq. Taava paarlaappavut, sammisat nalinginnaasut allartissutigisalerlugit, kingornalu aatsaat sammisat ajornakusoornerusut.

Taamattaq tarnip pissusaannik ilisimatuup oqaatigaa najoqqutassaq nutaaq erninnaq pilersinneqassasoq, tassami misilittakkat naapertorlugit pisariaqarsimammat iluarsilaagassat aaqquissuutissallugit, kisianni malunnartorsuarmik allannguuteqartoqanngilaq.

4.1.5 Ilitsersuisutut suliaq, ataatsimiinnerit ingerlasarneri aamma eqqartuunneqarsimasunut atassuteqarnerit

Taakku programfaset marluk sanileriisillugit ingerlanneqartarput, tassa faset tamarmik peqataasussaqaaraangata. Ataasinngornikkut pingasunngornikkullu ullaap tungaa Illerngini eqimattat ataatsimiinneri ingerlanneqartarput naammassineqartalutillu, kisianni Alloriarneq ingerlanneqartarpoq naammassineqarlunilu marlunngornikkut aamma sisamanngornikkut ullaap tungaani. Eqimattat ataatsimiinneranni tamani ilitersuisut marluk peqataasarput. Ilitsersuisut uniformequeqarnej ajorput, tamatigut ulluinnarni atisatik atortarpaat. Tassani aamma pineqarput isertitsivimmi paarsisut, naak taakku sulineri nalaanni pinngitsooratik uniformequeqartartussaasut.

Ataasinngornermiit sisamanngornermut - ullut taakku programminik ingerlatsisoqartarpoq – ullut taakku immikkortortami ullaakkut kaffisoqatigiinnermik poor'lunillu qalarlaannik sallaassiinermik aallarnerneqartarput, taakku perorsaanermik ikiorti parnaarussallu arlaat peqatigalugu suliarineqartarput. Arfineq-pingasuniit parnaarussat Inussummilu sulisut ullaakkorsiornermik aallarnertarpaat. Ilitsrsuisut ataatsimiinnissaq aallartitinnagu parnaarussallu persuarsioratik aallartittarnertik assorsuaq pingaartippaat:

Iluarnerujussuuvoq peqataasussat ullaarnganiit naapereerlugit, taava nalunnngereertarparput ulloq taanna qanoq inneri. Aallarteqqaaratta ajornartorsiutigaarput ilai suli ullaakkorsiorsimanatik takkuttarmata. Ilaanni aamma weekendimi susoqarsimanera peqataasussanut sunniuteqartarsimaqaaq. Taamaattumik tamattaalluta ullaakkorsioqatigiittarnerput iluaqutaqaaq, tassani susoqarsimanera eqqartortarpaat. Aamma programmip ingerlanerani suut qaqinniarnelugit eqqartorneqartarpoq. Malugisinnaasarparput issiaqatigiinnerput iluarisamaartaraat.

Ataatsimiinnerup aallartinnginnerani ullormut ilitsersuisuuusussaq oqalutsilu, atorfissaqartinneqarsimappat, ataatsimiiffissami naapeqatigiittarput, ataatsimiiffissaq piareersarneqartarpoq qanorlu iliornissaq isumaqaiigiissutigineqartarluni. Ataatsimiinneq immikkoortortap avataani ingerlanneqartarpoq, tassa isertitsiviup pernissamut immikkoortortaani inimi ataatsimiittarfimmi pisarluni, taanna isertitsiviup matoqqasortaaniippoq. Suleqatit parnaarussallu isertitsiviup isumannaallisaalluni nakkutilliisoqarfia aqqusaaqqaarlugu inimut ataatsimiiffissamut aatsaat pisarput.

Naak parnaarussat isertitsiviup matoqqasuunukartussaagaluartut ilitsersuisup nalilerpaa, tamanna programmip ingerlanneqarnissaannut ajunngilluinnartoq, tassami immikkoortortamiinnatik arlaannaannulluunniit atanngitsumut pineq iluaqutaasarmat:

Malunnartarpoq "peqqinnissaqarfimmiittut", taamaasillutillusooq inuit allannngortartut, inuit allarluinnaat. Timimut tamanna ilaavoq, sammisaq taanna assut eqqartortarpaat. Namminneq immikkortortaminnut uteraangamik, taava allannngortarput. Malunnartaqaaq pissarsiaqarluartut. Tamanna aamma parnaarussaqaataannut sunniuteqartarpoq, parnaarussaaqataasami immikkoortortaqaqarfimneeqqatigineri nuannaarutigisarpaat.

Ilitsersuit tamarmik ima ilinniartinneqarsimapput tamarmik programfaset tamaasa ingerlassinnaassallugit, taamaakkaluartuq ima ineriartorsimapput ilitsersuit marluk Illernginik

aamma Alloriarnermik ingerlatitsisunngornikuullutik. Ilitsersuit isumaqarput immaqqa inuttaaffitsik aalajangiuttoorfigisinnaassaraat ilitsersueqataassut taakkoqqissaat programmimik ingerlatseqatigiikkaangata.

”Ukiup affaa ingerlareersoq, sapaatip akunnerakkuutaarluta uagut XY-lu ingerlatsisusarluta. Ingerlatsisut nikerartartussaapput, taamaasilluta allat peqatigalugit aamma misigisaqartarniassagatta.”

Illerngit pinerit tamaasa ilitsersuisumik kalaallisut oqaasilimmik ingerlanneqartartoq, taava tarnip pissusaannik ilisimatoq qallunaatut oqaaseqartuusoq Alloriarnerni ataatsimiittoqarnerni ilaajuaannarpoq. Tamanna ima isumaqarpoq, ataatsimiinnerit taakku inummik avataanneersumik allamik ilaasoqartarmata, tassalu oqalutsi. Oqalutsi tarnip pissusaannik ilisimatuup saniani issiasarpoqoqaloqatigiinnerillu pingaarnersiorlugit nutsertarlugit, taamattaaq oqalutsip tarnip pissusaannik ilisimatuup gruppi sulineranut ilanngussai nutsertarpei. Tarnip pissusaannik ilisimatuup nalunngilaa taamaaliortarnerup ingerlatsineq sunneeqataaffigisinnaagaa:

Malugisinnaasarpara ilaagaangama aamma ilaangikkaangama gruppi uummaarinneranut tamakku sunniuteqartartut. Iluamik paasinnigilara tamassumunnga tarnip pissusaannik ilisimatuujunera pissutaanersoq imaluunniit qallunaatut oqaaseqartuunera pissutaanersoq. Tassa nutserisarnerup gruppi uummaarinnera akorngusilaartarneraa. Ilitsersuisut paasitinneqarpunga ilaanneeriarlutik oqaloqatigiinnerit ingerlalluarnerusinnaasartut peqataasut kalaallisuinnaq oqaatsit atoraangamikkit. Kingulleq upperineruara.

Assiliaq alla ilitsersuit allat ilisarisinnaasaat, naak takusinnaagaluarlugu peqataasunit tamanna isumaliorpalutsitsilersartog:

Ilaanneeriarluta malugisinnaasarparput parnaarussat qujamasuutigisaraat kalaallisuinnaq oqalunnerput – nutserisoqarnata ingerlanerput. Malugisinnaasarparput tamanna pissarsiaqarluaatigisaraat. Oqalunnissamut piffissaqarnerusarput, taama oqartarput. Ilaannili aamma oqalutseqarluni pitsaasaqaaq, tassami qanoq oqassallutik eqqarsaatigilluarsinnaaniassagamikku..

Soorlu taaneqareersoq, immikkoortortami Inussummi inissat arfineq-pingasuupput. Inissat taakku taarseraattuupput, tassami parnaarussat programmimik taassuminnga naammassinnereeraangamik immikkoortortamut allamut nuutinneqartarmata imaluunniit isertitsivimmut allamut pisinneqartarlutik. Piffissap ingerlanerani parnaarussat programmimik naammassinnikkaangata

immikkoortortamut nutaat isertinneqartarput, taamaasillutillu eqimattat ataatsimiinnerinut ilaasinnaalertarlutik.

<ilitsersuisut tungaanniit isigalugu tamanna tapersersornaqaaq, tassa peqataasussat nutaat eqimattamut pioreersumut ingerlalluartumullu ilanngunneqartarneri, taamaasillutik peqataasussat nutaat naleqqussapallassinnaasarput misilittagaqarnerusunillu ingerlanneqartumut ilaatinneqalersarlutik.

Parnaarussat aamma ilitsersuisut sungiuttariaqarsimavaat isertitsivimmi paarsisut marloqiusanik suliffeqarneri, uniformeqaraangamik immikkooortortani eqqissisimanissaq torersuunissarlu isumagisussaasarpaat, taavalu inuinnartut atisatik atoraangamikkitt gruppini ataatsimiinnerit peqataaffigalugit naammassisartussaavaat. Ilitsersuisullu isumaqarput piffissap ingerlanerani taamaattoqarnera namminerminni ilanngunneqartoq tamannalu parnaarussanit paasilluarneqartoq. Ullumikkut pissutsit taamaannerat parnaarussanit paasilluarneqarpoq, taakkulu aamma sulisup suliaanik immikkoortitsitsisinnaapput.

Nalinginnaasumik parnaarussat immikkoortrtami Inussummiittut sulisullu akornanni pissutsit, immikkoortortanut allanut sanilliullugit, pitsaanerupput. Tarnilli pissusaannik ilisimatoq oqarpoq isumaqatigiikkunnaarnerit aallartissinnaasartut misiligummik iperagaanissaq eqqartorneqaleraangat. Programmimi naammassisimanngikkaanni taava misiligummik iperagaanissaq itigartitsitsissutigineqarsinnaagami. Taavalu ilitsersuisoq parnaarussamut saaffigisartakkatut inissisimagaangat itigartitsissummillu oqariartortuulluni, taava taamaasilluni akerleriinneq pilersinnaavoq, akerleriinnerullu programmimik ingerlatsineq sunnersinnaavaa.

Ilitsersuisut arlallit isumaqarput parnaarussanik misigeqatiginnissinnaanertik annerulersartooq tassailitsersuisutut ilinniareernermi kingorna, taamaasillutimmi parnaarussat allatut aamma isigilersinnaasaramikkitt:

Allartinninniit allatorujussuaq maanna taakku isigilernikuuakka. Maannakkut eqqarsartarpunga sakkortuumik inuusimasut misigisaqarsimasorujussuullutillu. Maannakkut parnaarussat allatut isigisinnaalernikuuakka.

Ilitsersuisut misigisimapput parnaarussallu tatigeqatigiinnertik allanngorsimasooq, tassa ilitsersuisunngunnginnerminnut naleqqiullugu. Manna parnaarussanit orninneqarnerusarput. Programmimi peqataasunut atassuteqaataagaani, taava parnaarussat inuunerminni oqaluttuassartaat aamma paasisqarfiginerulertarpaat taamaasillutillu taakku inuunerminni sunik

ajornartorsiuteqartarsimani sorsuttagaallu paasisaqarfiginerusarlugit. Ilitsersuisut parnaarussat programmimik ingerlatsineranni tapersorsortarpaat, taamaattumillu tupinnanngitsumik parnaarussaq immikkortortamut allamut nuutinneqaraangat iperagaangaanngalluunniit suli malinnaaffigerusuttarmassuk.

Naluarput qanoq ingerlanersut. Kissaateqarfiginikuugaluarparvut sinerissamut pissagalarunik tutsiutilaaqullugu, naak ipergaareernikuugaluartut.. Oqaloqatigisarpavummi sumiiffimminnut uterunik qanoq ikiaroorniutinut imigassamullu nakkapallannissaq qanitsigisoq. Aallaqqaataanniit taakkununga atassuteqaataagatta ilisarimalertorujussuusarpavut. Inuunerat qanoq ittuunersoq nalujunnaartarparut, inuuneranni qanoq pisoqarsimani, nuliaqarnersut meeraqarnersut. Ilai oqartarput aatsaavissuaq inuunerminni inummit allamit soqutigineqarlutik, misigissusaannik artornartunillu misilittagaannik soqutiginnittumik.

Ataatsimut isigalugu programmip ingerlanneqarnera ilitsersuisut tungaanniit iluarisimaarneqarluparpoq, taakku aamma isumaqarput parnaarussat akunnerminni atassuteqarnerannut aamma sunniuteqartoq. Ilitsersuisut misigisimapput parnaarussat parnaarussaqatiminnut oqaloqateqartarlutik aallartinnerannut aamma tamanna sunniuteqartoq. Parnaarussat ilatsiinnartuusimagaluartut maanna assut ammasunngorlutik ineriartorput Tamattaq ilitsersuisut misigisimapput parnaarussat ilaasa ”qaqugorsuarmut ikinngut” parnaarussaaqatimi akornganni aamma nassaarisaraat.

Parnaarussat ilaata ikinngutitaani pillugu ima oqarpoq: Qujanaqaaq Guutip parnaarussivimmukartissimagaa.

Programmip aallartinnera attaveqaatinit aamma politikerinit soqutigineqaaq, tamannalu annikkaluamik ajornartorsiortitsilaarpoq, tassa Nunatsinni attaveqaatit suliniut inuiaqatigiinnut siammappallamassuk, taamaasineranimi pinerluttunut isumaginnittoqarfiup suliluunniit peqataasussat kalerrinneqarsimanngimmata.

Ulloq taanna peqataassusanik oqaloqatiginniffissatsinni nutaarsiassaq tusarliunneqarpoq. Taakku uatsinnit tusarnagu nutaarsiassanit tusarpaat. Soorunami ilaasa tamanna tamanna puffassimaarutigaat. Annilaanngatigaammi inunnit tamanit kinguaassiutitigit pinerluttuliorsimani paasineqassappat, tassami immikkoortortamut immikkut ittumut nuunneqartussaagamik.

Naak aallartinnerliulaaraluarlutik tamarmik isumaqarput suliniut assut ajunngitsumik aaqqissuunneqarsimasoq. Kisianni politikerit tungaanniit pimassutsimik nutaarsiassat eqqumaffigisaannik suli tarnip pissusaannik ilisimatoq amigaateqartutut misigisimavoq:

Aaqqissuusineq "kisarluartinneqassappat", taava inissat aqqaneq-marluussagaluarput, arfineq-pigasuinnaannatik. Politikulli allanngorartuortoqarpoq. Soorunami innimigisassat imminnut uuttortaqatigisassavut arlaliupput, ilaalerami Inussuk assut alaatsinaaneqarpoq. Taava tassanngaannaq nalunaarsuutit isertitsivinnut utaqqisunut tunngasut tusarliunneqarput, taavalu Inussuk pingaarpiarunnaarporlusooq. Taamaasimmat inuit taakku sukkanerpaamik pillaatisiaminnik atuissallutik parnaarunneqarnissaat pingaarnerpaajulerpoq.

4.2 Programmimut aaqqissuisoq aamma ilitsersuisumut sungiusaasoq

Inussummi pingaarnersatut atassuteqaat tassavoq programmimik aaqqissuussisoq, taanna programmit aallartinneqaqqaarmatili ilaavoq. Programmimut aaqqissuussisup ilitsersuisut ataatsimiinnernut sorlernut ilaanissaat aaqqissortarpaa, taassumalu aamma pinerluttunik isumaginninnittoqarfiup qullersaqarfik suleqatigalugu piffissanut killigitat, aamma parnaarussat aggeqquneqarnissaannut tunngasut suliarisarpai, taamaasillunilu inissanik atorluaaneq isumagisaralugu.

Programmimik aaqqissuisup aamma paasissutissat parnaarussanut tunngasut katersortartussaavai parnaarussallu kikkut Inussummut peqataanersut allattortartussaallugit. Immikkoortut 30 miss.allatorneqartarput, taakkulu pinerluttunik isumaginnittoqarfiata qullersaqarfianiit qaammatikkaartumik malinnaaffigineqartarput. Immikkoortut taakku pineqartut immikkoortortami 2.3-mi itisilerneqarumaarput.

Programmimut aaqqissuisoq isumaginninnermut siunnersortitut ilinniarsimasuuvoq ukiunilu 29 -ni Danamarkimi taamatut sulisimanermini misilittagaqarluarpoq. Arnaq taanna ukioq 2021 Nunatsinni Pinerluttunik Isumaginnittoqarfimmi atorfinippoq, Nunatsinni sulileqqaarami Nuummi Isertitsivimmi aamma Tasiilami sulisimavoq, tassa tigummigallarneqartunik nakkutilliisutut taavalu aamma psykiatriskimut tunngasuni katsorsartittussanik sullissisimalluni. Januarip aallaqqaataanni 2022-mi suliniummi Inussummi programmimut aaqqissuisutut atorfinippoq.

Ilitsersuisunut sungiusaasoq saniatigut isumalluutitut atuuppoq, taanna Danamarkimi pinerluttunut isumaginnittoqarfimmi atorfeqavippoq, kisianni Nunatsinnut tikillattaartarpoq. Ilitsersuisunut

sungiusaasoq maannakkut atuuttoq, Inussuup ineriartortinneqarneranut peqataasimangilaq, Inussummili programmit assigiinngitsut qallunaat parnaarussiviinni atorpeqartut ”inooqatigiinnerat” takusinnaava, takusinnaallugulu taakku Nunarput eqqarsaatigalugu ineriartortinneqarsimammata, tassalu Illerngini tamanna pivoq. Ilitsersuisunut sungiusaasoq ukiorpassuarni suliffeqartuusimavoq, misilittakkanilu taakku atorluarpai. Suliniummi programmimut tunngasuni suliaqaannarani aamma ilitsersuisuussatut iliartinneqartut qallunaat pinerluttulerinnermi isumaginnittoqarfianni misilittaqarfigai. Taanna aamma namminersorlu inuussutissarsiutilillut ukiorpaasuarni misilittagaqarpoq, tass ilitsersuisuinerup iluani, aammattaaq parnaarussivimmi paarsisutut ilinniareernermini aamma psyko- aamma traumeterapeutitut ilinniagaqarsimavoq.

Ilitsersuisunut sungiusaasoq brush-up-kursusertitsinnermi pingaarutilittut inissisimavoq, tassa naliliinerup nalaani pisumi. Pilerssaarusiornerup nalaanni, taamani tamanna ingerlanneqarpoq programmimik aaqqissuussisoq peqatigalugu, ilusilersorluakkamik suleqatigiit aqutsisut suleqatigalugit pisumi, programmimik aaqqissuisup aamma ilitsersuisunut sungiusaasup akornganni.

Ilitsersuisunut sungiusaasup qularutiginngivippaa atuartitsitsinerup allatut ingerlanneqarnissaa Nunatsinni (assigiinngisitaarnerusumik) Danmarkimut sanilliullugu, taasumami misilittagai Danamarkimeersuupput amerlalluinnarlutillu. Taamaakkaluartoq ilitsersuisoq isumaqarpoq qularutiginagu misilittagarpasuit suliassanut kivitsiniarnermi iluaqutaasut, tassalu suliassani Nunatsinniittuni.

Blandt de værdier i Inussummi nalilittut ilitsersuisunik sungiussaasumit pingaarutilittut erseqqissagaa tassaavoq ilitsersuisut marloqiusamik suliaqartarnerat, tassa ilitsersuisutut aamma isertitsivimmi sulisutut, paarsisutut allatulluunniit sulisutut. Tamanna pitsassuartut nalilerneqarpoq, tassa ilitsersuisussat taamaallaat avataanniit isertitsitsimmukaannartaraluarpata programmimik parnaarussanut ingerlatsiartorlutik.

4.2.1 Ilitsersuisut gruppiata sannaa

Aallaqqaataaniik tunngavigigaluarpaat ilitsersuisussat sulianit assigiinngitsuneersuunissaat: parnaaarussanut paarsisut, isumaginninnermi siunnersortit, isumaginninnermi perorsaasut aamma tarnip pissusaannik ilisimatuut. Paasivaalli naleqquttuunngitsoq isumaginninnermi siunnersortit taama atussallugit, taakkumi allanik suliassaqaqaat. Taamaattumik ilitsersuisut gruppiat maanna

parnaarussanik paarsisunik, tarnip pissusaannik ilisimatuummik aamma isumaginninnermi perorsaasumik inuttaqalerpoq.

Programmimik aaqqissuisoq misigisimavoq maanna ilitsersuisut gruppiat assorsuaq tunniusimasunik allanngujuitsunillu sulisoqartoq.

Napparsimanermut nalunaaruteqartoqanngisaannangajappoq. Ilitsersuisut gruppiani imminnut ilaatittarput, taanaasillutik ataatsimoornermik misigisarput suliniullu ataatsimoorussatut isigalugu. Akisussaaqqataasutut misigisimasarput taamaasillutillu suliassamut kivitseqatigiittarlutik, tamannalu ajunngilluartuuvooq.

Programmimut aaqqissuisoq ullaakkut immikkorrtortami Inussummi kaffisoqatigiinnernut ilaasarpoq, soorluttaaq aamma taanna ilitsersuisut pisarneq malillugu ataatsimeereernerit kingorna feed-backertinneqaraangata ilaasartoq. Taamaasilluni programmimik aaqqissuisup ilitsersuisut gruppiat qanillugu suleqatigaa parnaarussanullu ilisarisimannillualerluni. Programmimut aaqqissuisup misigisimavaa ilitsersuisut gruppiat aamma ilitsersuisunut suliassat ineriartortinneqartuutut. Suleriaatsit pitsaanngitsut allanngortinneqartarput pitsaanerusunngortinneqarlutillu, ataasimullu oqaloqatigiittarnerit najoqqutarineqartarput. tamatumunnga. Assersuutigalu misilittakkat tunngavigalugit sulisut, soorlu taareerneqartoq, Alloriarnerit Illerngillu inissinneqarnermikkut tulleriinneri paarlaatikkaat.

4.2.2 Inussuup sullinniagai

Naak oqartoqanngikkaluartoq parnaarussat eqqartuunneqarsinnaasut pinngitsooratik Inussummut peqataassasut, taava programmimut aaqqissuisoq isumaqarpoq tassunga ilaaneq nammineq piumasutsimik aallaaveqartoq, tassa kinguaassiutitigut pinerlussimasutut eqqartuunneqarsimagaanni. Programmimut aaqqissuisoq malillugu parnaarussat tamarmik Isussummut qaaqusaasarput, tassa kinguaassiutitigut pinerlussimasutut eqqartuunneqarsimagaangamik ullullu 30-t sinnerlugit isertitsivimmut parnaarunneqarnissamik pineqaatissinneqarsimagaangamik. Inuit kinguaassiutitigut meeqqanut inuusuttuaaqanullu 18-it ataallugit ukiulinnut pinerlussimasut siulliunneqartarput. Tulliunneqartarput kinguaassiutitigut aallat pinerlussimasut, kissaatiginaraluarporli tamarmik ilanngunneqartassasut. Siulliit arfineq-pingasut februarimi 2022-mi Inussummik aallartitsisut pillugit programmimut aaqqissuisoq oqaluttuarpoq:

Siulliullutik peqataasunit arfineq-pingasusunit pingasut parnaarussivimmeereerput, allat tallimat immikkoortumut aggersarneqarput, taamaasillutik Inussuk aallartinneqarmat programmi malillugu ilinniartinneqalerput.

Kinguaassiutitigut pinerlussimasut eqqartuunneqareernerminni Inussummut qaaqquneqartarput, taava aamma atuagaaqqamik pinerluttunik isumaginnittoqarfiupsuliarisimasaannik tunineqartarput, tassani atuarsinnaavaat sooq aggersarneqarluik, aamma suliniummut ilaanerup suut kingunerisinnaagai. Programmimik naammassinnereermermi inuk pineqartoq aggerfimminut utertinneqassaaq tassanilu pillaatiasiami atussallugu.

Programmimut peqataareerluni aggerfimmit qaniittumut utertinneqarneq pinerluttaalisitsinermi §196 malillugu pisarpoq, tassani allassimavoq isertitsivimmiinissamik pineqaatissinneqarnerup naammassineqarnissaa eqqartuunneqartup nunaanut qanittumiissasoq. Eqqartuunneqartut Nunatsinnit tamaneersut Nuummut isertitsivimmut ingerlanneqarsinnaaneri Inussuup ingerlanneqarsinnaaneranut aamma atuumassuteqarput, tassa taanna maannakkut § 196, stk.2, 4-mi takuneqarsinnaavoq), tassani allassimavoq aggerfimmit qanittumiinnissaq saneqqunneqarsinnaasoq eqqartuunneqarsimasoq ”perorsaanermt tunngasumik, nakorsanut imaluunniit ikiorneqarnissaanut allamik immikkut ittumik pisoqartillugu.”

Aaqqissuisup gruppi allaaserigamiuk Inussummi peqataasut kanngutsaatuliortuinnartut allaaserinngilai, kisiannili aamma kanngutsaatuliorfigineqarsimasutut. Programmimik aaqqissuussisup misilittakani tamaasa tunngavigalugit nalilivoq, peqataasut quliugaangata taava qulingiluat namminneq inuunerminni kanngutsaatsuliorfigineqarsimasuusartut.

Ilitersuisutuut, programmimik aaqqissuussisup Inussummut ilannguttoqartuarternera taamaallaat iluaqutitut isigaa. Nalilerneqarpoq taama nikerartunik gruppimiittoqarnerata tassani sulineq toqqissisimanerusumik atajuartumillu ingerlanneqartartoq, soorlu gruppiniq nutaanik aallartitseqattaartarnissaraluamut sanilliullugu.

Ilitersuisut arlallit oqarput parnaarussat programmimik naammassinereerlutik angerlartut malinnaaffigerusukkaluarlugit. Programmimik aaqqissuisoq tamatumuuna ingerlaqqippoq siunnersuutigalugulu naammasserermermi illersuinermit , ”efterværn”, aallartitsisoqassasoq, immaqa misiligummik iperagaallernerup nalaani.

4.3 Inussummut peqataasut

Nalilersuinermi parnaarussat sisamat 22-t aamma 48-t akornganni ukioqarput, taakkulu apeqqarissaarfigineqarnissamut akuersisimapput. Apeqqarissaarnerit naatsukullaasarpud, annerpaamik minuttinik 15-inik sivisussuseqartarlutik. Apeqqarissaarnerit pingasut oqalutseqarluni naammassineqarput. Apeqqarissaarfigineqartut tamarmik angutaappud. Naak Inussuk angutitut taamaallaat ingerlanneqartussaangikkaluartoq, maannamut taamaallaat arnaq ataaseq peqataanikuuvoq. Taakku apeqqarissaarfigineqarsimasut sisamaasut eqqartuunneqarsimappud isertitsivimmiinnissamik ukiup ataasip qaammatillu pingasut aamma ukiut pingasut akornanni. Parnaarunneqartunut pingasunut siullermeerluni isertitsivimmiinnissamik eqqartuunneqarput, sisamaat pingajussaannik eqqartuunneqarsimavoq. Eqqartuunneqartut marluk Alloriarneq ingerlassimavaat Illernginilu aallartissimallutik, ataaseq Alloriarnerni ingerlavoq, kingulliullu programfaset tamaasa ingerlatereersimavai maannalu nunaminut angerlaqqinnissani utaqqalugu, tassanilu pineqaatissinneqarnini nangissallugu.

4.3.1 Inussummut isiginneq

Peqataasut sisamat tamarmik oqaluttuarput aallarniutaasumik programmi pillugu ilitsersuisumit oqaloqatigineqarsimallutik. Peqataasut marluk isumaqarput namminneq piumassutsiminnik Inussummut peqataallutik. Ataasip aamma oqaatigaa peqataanermi isertitsivimmiinnissaq sivikillineqassasoq:

Nammineq kajuminneq apeqqutaavoq, taava oqarput pillarneqarnerpu sivikillineqassasoq.

Inussummi aamma Illerngini pivarpud, taamaasilluta pinneqaatissinneqarnerput sivikillineqassasoq.

Naluara qanoq sivisutigisumik tuniniarneraatigut.

Allat marluk misigisimappud programmimut ilaanissamut naaggaarsinnaatitaasimanatik. Aappaa oqaluttuarpoq neqeroorutaasimagaluarpat aamma nammineq programmimut ilaassagaluarluni. Arlalinnit eqqaaneqarpoq ulluinnarni aalajangersimasunik pisoqartarnera iluaralugu, tassa eqqiaanernut peqataanissat saniatigut. Apeqqarissaarfigineqartut arlallit oqarput kissaatiginaraluarpuq programmi nalunaaquttap akunnerini amerlanerni ingerlanneqartassasoq. Ataasip ima oqaasertalerpaa:

Uanga isumaqarpunga pitsaanerussagluartoq nalunaaquttap akunneri marluinnaangitsut programmi ingerlanneqartassappat, immaqa ulloq tamaat. Immaqa sapaatip akunneranut pingasoriartarluta, ulloq tamaat..

Amerlanerit oqaluttuarput gruppi naapeqqaassagamikku pissangasimallutik. Ataaseq oqaluttuarpoq aalajangersimalluni oqaaseqarpallaarniarnani tusarnaanerorusullunili, sammisalli ima soqutiginarfigisimapput allaat oqalliseqataalerluni.

Aprineqaramik Inussummut ilaaneq sunik pissarsiffigisimaneraat tamarmik oqaluttuarput ammanerulersimallutik. Ataatsip erseqqissarpaa ulluinnarni oqallisigineq ajukkat oqallisigissallugit iluaallannartoq. Arlallit oqaluttuarput programmip ikiorsimagaatsik. Parnaarussa qataaseq oqarpoq Alloriarneq pisariaqarpallaartissimanagu, kisianni Illerngini kinguaassiutinut tunngasut pineqarmata taanna ilaaffigissallugu imminut pingaaruteqarsimasoq.

Gruppermiut ajunneqaat. Arlallit erseqqissarpaat tatigeqatigiinneq assorsuaq pingaartuusooq, soorluttaaq gruppiit malittarisassanni allassimasooq peqataasut tamarmik nipangiussisussaataasut, tamannalu pingaartuusooq. Ilaasa gruppimi peqatitik ikinngutiminnik taagorpaat, allalli ikinngutinik taagunngilaat oqarlutilli imminnut ataqqillutik.

Ataqatigiippugut oqaatigineqartullu nammineq pigaavut. Parnaarussanut allanut ingerlateqqinnavianngilagut. Parnaarussat allat sunik oqaloqateqarsimanerluta oqaluttuarissanngilarput. Allatut ajornaqaaq, immitsinnut tatigisariaqarpugut.

Taamattaq ilutsersuisut sulinerat naammaginarartinneqartoq oqaatigineqarpoq, ”torraaqqaat” oqaloqatikkuminarlutillu. Ataaseq oqaluttuarpoq taamaattumik nammineq Inussummut pinissaminut qilanaarluni. Apeqqarissaarneqartut ilaasa misigisimavaat assigiinnigissuteqartartoq programmi qallunaatut oqalutseqarluni ingerlanneqaraangat imaluunniit suna tamarmi kalaallisuinnaq ingerlanneqaraangat. Allali isumaqarpoq oqaatsit apeqqutaanngitsut, *qallunaat ilitsersuisut pitsassuupput*, alla oqarpoq:

Qallunaammik ilaqaraangatta piuminaannerusarpoq, taava ilitsersuisut kalaaliinnaat aggeraangata suna tamarmi qasukkarsimasutut pissuseqartarpoq, namminiunerusarpugut.

Apeqqarissarfigineqartup ataasip gruppi nutaanik ilaneqartarnera akunnakusoortippaa. Isumaqarpoq programmip affaa ingerlareersoq ilaaffigilerlugu. Taasuma pimanerugaluarpaq programmi aallartinneraniit naanissaannut ilaaffigalugu. Tassunga aamma imaasimagami gruppimut peqataasut ilagisaasa tamarmik Alloriarneq naammassisimagamikku, nammineq suli naammassinagu. Taamaattumik gruppimi kisiartanngorsimavoq, tassa programmip naanissaata tungaanut. Taamaasinerani taakku nalunaaquttap akunneri marluk peqataasutuamut sivitsortoortarsimagamik.

Eqqartuunneqartoq ataaseq Klinik Killilisiisamut innersuunneqarsimavoq, peqataasut sinnerisa sulii naluaat aamma namminneq tassunga innersuunneqassanerlutik.

5. Naammassineq immikkoortortallu isumaliutigisassat

Nuummi Isertitsivimmi programmimut suliniutit ilanngunneqarneri Inussummilu aallartisarneq ataatsimut isigalugit iluatsilluartutut oqaatigineqarsinnaapput.

Suliniutit inunnit maligassiuunit ingerlanneqarsimapput, taakku suliniummut tunniusimalluarlutik sulisimapput allaat namminneq suliamik avaataatigut tamanut iluaqutissanik pisariaqartitsisoqaraangat tunniussisarlutik aamma ineriartornissaq eqqarsaatigalugu allanngusisarnerillu tamaasa peqataaffigisarlugit il.il. Tamanna takuneqarsinnaavoq soorlu Alloriarnerup aamma Illerngit iniminnik paarlaanneqarneri eqqaassagutsigit, tamakku oqalliseqatigiinnerup kingunerai. Nalinginnaasumik misinnarpoq immikkoortortani piimassuseqarluortoqartoq aamma eqqarsaatit nutaat, qularnerit isumaliutigilluakkallu suleqatigiinni tamani atuuttut.

Inussummut peqataasussat katersorneqarneri assigiinngitsunik allaserineqarput, apeqqutaalluni parnaarussat oqaluttuartut tusarnaarnerlugit imaluunniit oqaluttuortoq programmimut aaqqissuisuunersoq. Programmimut aaqqissuisup nalunaarutigaa kinguaassiutitigut pinerlussimasutut eqqartuunneqarsimasut tamarmi isertitsivimmut pisussat programmimut innersuunneqartartut taava parnaarussat ilaasa peqataanertik kajumissutsimik peqataanertut nalilerpaat. Sulii aamma eqqartuunneqarnerit peqataanermikkut sivikillineqarsinnaasoq periarfissatut isigaat (eqqartuunneqarnikuugami immaqaa misiligummik iperagaagallarsinnaaneq eqqarsaatigaat).

Sulisut parnaarussallu akornganni apeqqarissaarfigineqarsimasut ilaasa oqaatigaat oqaatsitigut ajornartorsiortoqartoq, tassa ilitsersuisut ilai qallunaatuinnaq oqaaseqaraangata. Ajornarorsiut tamanna inuiaqatigiinni kalaallisin naluneqanngeqaaq. Pinerluttunut isumagnittoqarfimmi allanilu oqalutseqarneq annikigisassaannigsumik atornerarpoq. Soorlu oqaatigineqareersoq programmimik aaqqissuisoq tarnillu pissusaannil ilisimatooq kalaallisut oqaaseqartuunngillat. Minnerungitsumik tarnip pissusaannik ilisimatuummit oqaatsitigut akimmisaarneq ajornartorsiutitut isigineqarpoq. Akuersaarnaqaaq paasillugu tamassuma eqqumaffigineqarnera ammasumillu eqqartorneqarnera.

Tamassumali ajornartorsiutip siunissami siumut ingerlanissamik eqqarsaatersorfigineqarnerani tamassuma eqqummaariffigineqarnera allannguuteqanngilaq.

Ilitsersuisut aamma programmimik aqqissuisup programminut peqataasussat ilanngunneqartarneri ajunngitsutut nalilerpaat. Parnaarussalli oqaloqatiginerini erserpoq tanmanna aallarteqqaaramik kingulliulluni programmimut ilaalersumut ajornartorsiutaasimasoq, taannami naggataatigut kisimiilersimavoq. Eqqarsaatigineqarsinnaavoq programmi sumut killikkaangat taava nutaannik ilannguttoqaqqittassanngitsoq. Tassunga atillugu eqqarsaatigineqarsinnaavoq inissat aqqaneq-marluk tamaasa atulissappata taamaasillutik parnaarussat ingerlaartinneqartunut ammaasisuusinnaanera. Immaqa tamanna akisunerulaassagaluarpoq, naak aningaassartuutissat akilerneqartussaasut parnaarussaq Inussummut peqataappat peqataanngippalluunniit assigiimmik, imaluunniit parnaarussaq immikkoortumi allamiippat. Taassima saniatigut inissat sisamat Inusussummi parnaarussivimmilu inissat allat illuartinneqarneraanik tamanna isumaqassaaq.

Parnaarussat programmimut ilaatinneqarnertik iluaraat. Tamarmik oqaatigaat isumalimmik ulluinnartik imaqalersoq, tusarnaarneqartarlutik ilitsersuisunullu allatut attaveqalerlutik, nalinginnaasumik isertitsivimmi paarsisunut attaveqarnermit allaanerusumik. Parnaarussat arlallit siunnersuutigaat sapaatip akunneranut ataatsimiittarnerit sivitsorneqassasut. Parnaarussat qularnanngitsumik ulluinnarni programmeqartinneqartarnertik, sammisaqartinneqartarnertik inuttullu ineriartorsinnaaneq assut iluarivaat.

Ilitsersuisup tugaanniit kissaatigineqarpoq parnaarussat programmimut peqataareersut iperagaareersullu arlaatigut malinnaaffigerusunneqarlutik, aamma programmip aqqissuisuata soqutigaa Inussummut peqataasimasut kingorna malinnaaffigineqarsinnaanerat, ”efterværn”imik taallugu.

Inussuk suli ima nutaatigaaq utersaartoqartarnermut tunngasumik suli uuttortaasoqarsimanngitsoq misissuisoqarsimanani Misissuneq taamaattoq siunissami ingerlanneqarsinnaalerumaartoq gruppit marlungorlugit avinnerisigut, taakkulu parnaarussat 50% -ii , taakku ullumikkut Inussummut pisinneqartartut, Inussummut ilaatinngit pillaatisiannik atuisillugit allanulluunniit programminut immikkut ittunut ilaatinngit. Taava piffissaq aalajangersimasoq qaangiuppat gruppit taakku marluk utersaarsimani sanilliunneqassapput. Sakkortuumik ilimagineqarpoq Inussummut peqataanerup inuuneq atoruminarneq nassatarisaraa, taava taamaaliornissaq ileqqorissaarnissamut tunngasumik ajornartorsiummik nassaqartussanngussaaq.

Maannangaaq misiliut taamaattoq kissaatiginngikkaanni, taava eqqarsaatigineqarsinnaavoq ataqatigiimmik aqqissuussineq piuinartoq pilersinneqassasoq, tassani Inussummut peqataareersimasut soorlu iserteqqinnerisigut. Taamaasillutik, suli Inussummut ilaatinneqarnatik, inuit ataasiakkaat piliarisimasaminnut qanoq utersaarajuttartigisut imaluunniit pinerlussimanernut ungasillisimanersut. Aamma misissuiffiineqarsinnaapput pinerluutit taakku pineqarnersut imaluunniit suna pinerluutigineqarsimanersaq allannguuteqarsimanersut. Suut tamaasa eqqarsaatigalugit naleqquttuussaq Inussuup kisimi kinguaassiutitigut pinerlunnerit kisiisa pinaveersaatinnerai imaluunniit nalinginnaasumik pinerlunnerit tamaasa.

Soorlu oqaatigereeripput maannakkut Inussummi sulineq suleqatigiinnit kajumigineqarlualuni ingerlanneqarpoq. Aqutsisunit piareersimaffigissavarput programmipnutaatut isigineqaannavinnissaa. Aallartitseqataasut anersaavat aanngariartorumaarpoq. Tamanna pippat, taava sungiusimasat aalajangiusimani nukittussutaajumaarpoq aamma suleqatigiit peqqissumik avatangiissillit iluaqutaassaqaat. Akuttunngitsunik brush-up-kursertitsisarnerit ingerlanneqartassapput, taakkulu eqqaasitsisutigisassavaat suut ”inernerit, kingunerit” perroornarsinnaasut aamma qanoq ikioqatigiilluni ajornarorsiutinik qaangiisoqarsinnaanersaq.

Ilanngussaq

Ilanngussaq 1. Gruppimi alaatsinaaneqartumi apeqqarissaarnermi sammisat

Gruppimi alaatsinaaneqartumi ataatsimiinnermi sammisat, ilitersuisut gruppiat

Sivissusissaata naatsorsuutigineqarnera 1 time aamma 30 minuttit miss.

1. Sooq Inussummut suleqataalerusullusi aallartippisi?
2. Programmimut isertussanik misissuinerit qanoq ingerlanneqartarpat, ilissi tamman peqataaffigivisiuk?
3. Programmip siunertaa, ilissi nammineq oqaatsisi atorlugit qanoq allaaserisinnaavisiuk?
4. Assigiinngissuteqarpat / sukku assigiippat ulluinnarni immikkortortami programmimut peqataaffigineqartartumut aamma immikoortut allat – oqaluttuariuk?
5. Sulisut eqqartuunneqarsimasullu imminnut oqaluutseriaasiat tassani immikkortortami aamma immikkoortortni allani – oqaluttuariuk?

6. Ilissi isumarsi naapertorlugu eqqartuunneqarsimasut sooq peqataarusuttarpat?
7. Misigisarpisiuk eqqartuunneqarsimasut ajornartorsiuteqartut (programmip katsorsaaniutip saniatigut), peqataannerinut uummarissaataasinnaasut imaluunniit pissarsiaqarnissaannut kigaalaqusersuutaasinnaasut? Suut qanorlu?
8. Misigisimaviuk suleqatit programmimut ilaangitsut ilissinnut isiginninnerat allanngortoq, siornanut naleqqiullugu? – misigisimaviusiuk qullersatallatut isigilersimagaasi, siornatigumut naleqqiullugu?
9. Eqqarsaatigigutsigu aatsaannguaq programmip siunertaa allaaserigissii, taava eqqarsarpisi ulluinnarni periutsit siunertamut naleqqunnersut?
10. Sunaluunniit allaanerusinnaagaluarpat (pitsaanerusinnaappat), taava suussagaluarpa?
11. Allamik ilanngutassaqaqarpisi, sunaluunniit iserfgisimanngisarput?

Ilanngussaq 2. Tunliaqutinut paasissutissat, gruppimut alaatsinaaneqartumut peqataasut

Qujanaq Nuummi Isertitsiviup Inussuk pillugu sulinerata aallartinnera pillugu nalilersuinnermut uunga ilaarusukkavit. Programmip ilippanartortaasa ajunngitsumik assiliartalernissaannut pingaaruteqarluinnarpoq, peqataasimasut misilittagaannik katersuissalluni, tassa sulisimasuniit aamma peqataasiamasunit. Pingaaruteqarluinnarporlu tamarnik unneqqarillutik isummatik annisissagaat. Taamaattumik peqataasut tamaasa kinaassusaannik isertuivugut.

Tunuliaqutitut paasissutissat piniarlugit qinnuigaatsigit apeqqutit ataanniittut amerlanerpaat akissagitit.

Naammasiguit akissutitit allakkat puuannut tunniussimasatsinnut ikissavatit, taannalu nalilersuisunut tunniullugu. Taamaasilluta illit gruppimi alaatsinaaneqartumi ataatsimiinnermi oqaatigisatit illit tunuliaqutinnit immikkoortissinnaaniassagatsigit.

Atit sumulluunniit allasanngilat:

Qassinik ukioqarpit?

21-30 ____ 31-40 ____ 41-50 ____ 50 sinn.

Nunatsinni Pinerluttunik Isumaginnittoqarfimi ukiut qassit sulinikuuit?

0-3 ____ 3-6 ____ 6-10 ____ uk.10 sinn. ____

Taakku saniatigut Danamarkimi nunamiluunniit allami pinerluttunik isumaginnittoqarfiup ataanni sulereernikuuit?

Namik ____
 Aap ____ qaam.miss. Danmarkip avataaniissimappat, sumi _____

Inussuk aallartimmalli peqataaffigaajuk?

Aap _____

Naamik, qaam. _____ miss.sulivunga

Nunatta avataanni pinerluttunik isumaginnittoqarfiup iluani programmimut taamaattumut peqataareernikuuit? Naamik _____

Aap, taava sumi qanorlu sivilisutigisumik? _____

Suuit?

Arnaq _____

Angut _____

Akerusunngilanga _____

Qujanaq akissutinnut.

Maanna akissutitit allakkat puuannut ikissavatit, sumulluunniit atit **allassanngilat.**

Maanna oqallinneq aallartissavarput.

Ilanngusssaq 3. Apeqqarissaarnermut malitassaq, ataasiakkaarlugit apeqqarissaarfigineqarneri

Apeqqarissaarnermut malitassaq

1. Suliamut tunuliaqut (ilinniarsimaneq, pinerluttunik isumaginnittoqarfimmi misilittakkat)
2. Pinerluttunik Isumaginnittoqarfiup avataanni programmimut tunngasunik misilittagaqarpit?
3. Ilitsersuisumut ilinniarnissamut kajumissuseqalerneq
  - a. Qanoq pissarsiarineqarpit?Hvordan blev du rekrutteret?
  - b. Sungiusarneq qanoq ingerlava/ Ilinniartinneqarnerup ingerlasimaneq?
  - c. Ilinniartinneqareernerup kingorna misigisimavit naammattumik pissarsiaqarfigalugit – ilimagisimanngisannik ajornartorsiutinik naammattuugaqarpit, allatut aqunneqarsinnaasimaluakkanik?
  - d. Isumalluutit programmimut atugassiat pillugit eqqarsaatersornikuuit (sulisut, teknikkikkut atortut assigisaallu)?
4. Programmit taakku marluk siunertaat imarisaalu allaaserikkit
5. Screening aamma peqataalernissamut qanoq iliortoqarsimaneq, kia tamanna isumagaa?
6. Inussuk

- a. Immikkoortortami ulluinnaat allaaserikkit, ullukku-/sapaatip akunneranut programmi
  - b. Peqataasut ataatsimiinnissanut kajungernerat qanoq misigisaqarfigaajuk. Ajornartorsiutitaqarpa?
  - c. Ilitsersuisut eqqartuunneqarsimasullu akornanni pissutsit qanoq misigaagit (immikkoortortanut allanut sanilliullugit allaanerussuteqarpat)
  - d. Peqataasut akornanni imminnut atassuteqarneq
  - e. Misigisimavit imigassaq/ aanngajaarniutit suliniummut ”nipilersoqataasut” – qanoq ilillutik?
  - f. Misilittakkat suut takuneqarsinnaappat, peqataasut ”nalinginnaasumik” pillaammik atuileraangata, tassa programmip naammassereernerani?
  - g. Misilittakkat suut takuneqarsinnaappat, peqataasut Klinik Killiliissiami nangikkaangata?
7. Programmip imarisai aamma sanna
- a. Programmit naleqquppat aamma sananeqarnermikkut ajunngillat? Allangortinissaat pisariaqarsimava?
  - b. Suliniut qanoq aaqqissuusinnikkut ”kisarluartinneqarpa”? Tamanna naammaginarpa imaluunniit allanguutissanut siunnersuutissaqarpit?
  - c. Er der kendskab til Programmit /suliniut kattuffimmit ilisimaneqarpa? Suleqatinit tapersersuisorneqarpa?
8. Suut misilittagarilerpigit – aallartisarnerani suut ilikkarpigit - suut allatut iliuuseqarfigineqarsinnaassimagularpat?
9. Naggataagut, allanik sunik ilanngutassaqarpit, uanga apeqqutigisimanngisannik?

Ilanngussaq 4. Apeqqarissaarnermut malitassaq – parnaarussanut

Ukiut

Qanoq sivilisutigisumik pineqaatissinneqarpit

Nuummi najugaqarpit? Taava sumi?

Siullermeerlutit isertitsivimmiittussanngorlutit eqqartuunneqarpit?

Qanoq sivilisutigisumik programmi ingerlappiuk?

Misigisimavit nammineq programmimut ilaanissat qinersimallugu – imaluunniit misigisimavit pinngitsaalineqarlutit ilaatinneqartutit? – sooq?

Eqqaamaviuk peqataaqqaaravit qanoq misiginerlutit? Qanoq igaajuk?
Programmimut peqataaneq qanoq igaajuk?
Qanoq isumaqarfigaajuk taamani tusaqqaarakku?
Tassunga atatillugu isummatit allanngorsimappata, taava suna peqquataava?
Programmi tamaat naammassigukku taava sussavit?
Misigisimavit programmimut ilaanerit peqquataalluni siunissami arlaat ilinnut oqinnerulissasoq?
Gruppimi peqataasut ilitsersuisullu akornganni qanoq misigisamasarpit?
Ilaanneeriarlutit eqqarsartarpit programmimut tunngasut arlaat pitsaanerusinnaagaluartoq – suna? Sooq?

Najoqqutarineqartut innersuunneqarsinnaasut

Inussuk: *Programfase 1, Illerngit – instruktørmappe*

Inussuk: *Illerngit – deltagermappe*

Inussuk: *Programfase 2, Alloriarneq – instruktørmappe*

Inussuk: *Alloriarneq – deltagermappe*

KORA, Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning (2017): *MOVE – Evaluering af et motivationsprogram for indsatte i et fængsel*

Kriminallov for Grønland, Lov nr. 306 af 30. april 2008 med ændringer

Social- og Indenrigsministeriet, Justitsministeriet, Nalakkersuisut (2020): *Grønlandsk-dansk tværgående arbejde for en styrket indsats for udsatte børn og unge i Grønland.*

Social- og Indenrigsministeriet, Justitsministeriet (2020?): *Bilag 1. Arbejdsgruppens anbefalinger.*

<https://kriminalforsorgen.dk/om-os/kriminalforsorgens-opgaver/fleraarsaftaler/>

<https://kriminalforsorgen.dk/straf/faengsel/ud-af-kriminalitet/>